

Jaarrekening 2016

Stichting IVN

Plantage Middenlaan 2C

Amsterdam

www.ivn.nl

Inhoudsopgave

1. Bestuursverslag	3
2. Organisatie & Bestuur	
2.1. Stichting IVN	7
2.2. Medewerkers	8
2.3. Directie	9
2.4. Raad van Toezicht	10
2.5. Verantwoordingsverklaring	12
3. Financieel beleid	
3.1. Algemeen	15
3.2. Bestuurlijke en financiële richtlijnen	15
3.3. Samenvatting financiële resultaten	16
3.4. Begroting 2017	18
4. Jaarrekening	
4.1. Geconsolideerde jaarrekening	
- Geconsolideerde balans per 31 december 2016	20
- Geconsolideerde staat van baten en lasten 2016	21
- Kasstroomoverzicht 2016	22
- Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten	23
- Toelichting op de geconsolideerde balans	26
- Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	29
4.2. Enkelvoudige jaarrekening	
- Enkelvoudige balans per 31 december 2016	33
- Enkelvoudige staat van baten en lasten 2016	34
- Toelichting op enkelvoudige balans	35
- Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten	38
4.3. Ondertekening	41
5. Overige gegevens	
5.1. Resultaatbestemming	42
5.2. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	43
Bijlagen	
1. Overzicht besteding aandeel in acties van derden	48
2. Overzicht reguliere subsidies provincies	49
3. Overzicht besteding subsidie Ministerie van Economische Zaken	50
4. Balans per 31 december 2016 Vereniging IVN	51
5. Staat van baten en lasten 2016 Vereniging IVN	52
6. Toelichting op balans en staat van baten en lasten Vereniging IVN	53

1. Bestuursverslag

Onze missie

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Ons idee is dat betrokkenheid bij de natuur, duurzaam handelen stimuleert. Daarom laten wij jong tot oud de natuur dichtbij beleven. We verbinden hen met groene initiatieven rond natuur en maatschappelijke thema's zoals biodiversiteit, gezondheid en recreatie.

Onze organisatie

IVN is een landelijke organisatie die mensen lokaal bij natuur betreft. Op scholen, in Nationale Parken en in hun eigen buurt. Binnen de 170 lokale afdelingen van IVN zijn duizenden ervaren vrijwilligers actief. Jaarlijks organiseren zij met veel passie talloze excursies, cursussen, wandelingen, tentoonstellingen en opleidingen. Door deze laagdrempelige en educatieve activiteiten laat IVN jaarlijks circa 500.000 mensen de natuur beleven.

De beroepskrachten van IVN ondersteunen de vrijwilligers bij hun activiteiten, en organiseren landelijke en regionale campagnes. Ruim 120 professionals werkten vanuit de provinciale vestigingen en een landelijk bureau in Amsterdam .

In 2016 zijn de activiteiten van Stichting Veldwerk Nederland samengevoegd met IVN, per 1 januari 2017 fuseren de beide stichtingen. In de jaarrekening 2016 zijn de cijfers van Stichting Veldwerk Nederland reeds meegeconsolideerd. Door deze samenvoeging is de grootste organisatie op het gebied van natuureducatie in Nederland ontstaan. Onder het merk IVN worden de prachtige locaties en concepten van Veldwerk nog sterker en bekender gemaakt.

Bij dit alles is de steun van de Nationale Postcode Loterij een belangrijke ondersteuning voor het werk van IVN.

Inhoudelijke resultaten 2016

Groeiend bereik en aantal leden

Volgens de bereikmeting wist IVN in 2016 weer zo'n 500.000 mensen te bereiken met natuurbeleving waar onder meer dan 100.000 kinderen. Het aantal leden in de IVN vereniging groeide afgelopen jaar weer met een kleine 1000 naar circa 24.000. Dit betekent een groei van circa 30% sinds 2008. Vanuit de IVN vrijwilligersafdelingen werden weer honderden mensen opgeleid tot 'Natuurgids', duizenden mensen volgde kortere cursussen en tienduizenden mensen werden mee de natuur ingenomen op educatieve excursies. De 'IVN Sloopjesdagen' in de zomer werden weer een groot succes mede door de deelname van meer dan 100 afdelingen en leidden tot grotere zichtbaarheid van IVN bij een breed publiek. Dit gold ook voor onze Najaarscampagne waarin paddenstoelen centraal stonden. Via kinderopvanginstellingen bereikten we zo'n 100.000 kinderen met 'Modderdag' en honderden basisscholen deden mee aan onze 'Buitenlesdag', gerealiseerd in samenwerking met Jantje Beton.

Burgers werken samen aan de vergroening van wijken en tuinen

We zien steeds meer voorbeelden waarbij samen werken aan groen ook het vertrouwen en de sociale cohesie in de wijk versterkt. IVN initieerde daarom het project 'Groen Dichterbij', gefinancierd door de Nationale Postcode Loterij, en uitgevoerd in samenwerking met Oranjefonds, SME Advies en Buurtlink. Groen Dichterbij ondersteunt en versterkt de groeiende beweging van mensen die samen aan de slag gaan met groen in hun directe leefomgeving. Zo worden straten en buurten in Nederland groener en gezelliger en de bewoners gezonder en gelukkiger.

Wandelen in de natuur maakt gezond

Uit steeds meer onderzoeken blijkt dat natuur een positieve invloed heeft op de gezondheid van mensen. IVN Biowalking combineert op een unieke manier de positieve effecten van natuurbeleving, door wandelingen in de natuur aan te bieden voor mensen met chronische gezondheidsproblemen. De wandelingen worden begeleid door een medisch professional en een IVN Natuurgids. Het Diabetesfonds is enthousiast over Biowalking en onderstreept het belang van deze activiteit.

IVN vergroent verpleeghuizen

In 2015 werd tijdens het jaarlijkse Goed Geld Gala van de Nationale Postcode Loterij ons programma Grijs, Groen en Gelukkig toegekend. Met dit programma wil IVN 10.000 ouderen dagelijks de natuur laten beleven, ouderen voor wie het vaak lastig is om zelf de natuur in te gaan. IVN werkt daarbij nauw samen met branche organisatie Actiz. In 2016 werden de producten rondom fysieke vergroening en natuurbeleving ontwikkeld en werden samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met ruim 20 zorginstellingen.

Kinderen laten spelen en leren op gezonde schoolpleinen

Een Gezond Schoolplein geeft onze jeugd de ruimte om te bewegen en te spelen. Dat is belangrijk voor een gezonde ontwikkeling. In opdracht van de Ministeries van VWS en OCW worden van 2013 tot 2017 maar liefst 70 schoolpleinen omgetoverd tot groene en beweegvriendelijke paradijsjes. Het project wordt uitgevoerd door IVN, samen met Jantje Beton, het Centrum voor Gezond Leven en andere NME partners.

Leerlingen worden betrokken bij natuur en milieu

Ook in 2016 werkte IVN weer intensief samen met het onderwijs. Via scholenprogramma's van de vrijwilligersafdelingen kwamen zo'n 100.000 kinderen in aanraking met de natuur. In Drenthe en Flevoland vervult de IVN beroepsorganisatie de rol van regionaal NME centrum waardoor tienduizenden kinderen per jaar via natuurbeleving worden geïnspireerd tot meer duurzaam gedrag. Het succesvolle 'Scholen voor Duurzaamheid' programma werd vernieuwd tot 'Jongeren Adviesbureau' en weer uitgevoerd op veel scholen voor Voortgezet Onderwijs.

Bijzondere natuurervaringen in onze Nationale Parken

IVN coördineert en geeft uitvoering aan educatie en communicatie in 19 Nationale Parken, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Van meerjarenplan tot onderwijsprogramma's, informatiekranen, communicatietrajecten, bewonersavonden of natuur-recreatieve evenementen. In samenwerking met o.a. terreinbeheerders, vrijwilligers, overheden en recreatiebedrijven initieert en organiseert de IVN coördinator een hoogwaardig aanbod van activiteiten en producten. Een aanbod met als doel de betrokkenheid van bewoners, jeugd en recreanten bij een Nationaal Park.

Recreatieondernemers worden 'ambassadeurs van het landschap'

Natuurrecreatie draagt bij aan de gezondheid en versterkt de band tussen mens en natuur. Bovendien is het gunstig voor de economie. IVN stimuleert dit besef, en werkt samen met partners als Koninklijke Horeca Nederland, RECRON en LTO Nederland aan het vergroten van draagvlak voor de Nederlandse natuur. Tot en met 2016 zijn er circa 2.500 recreatieondernemers door IVN opgeleid als 'Gastheer van het landschap'. De ondernemers leren over natuur en landschap om daarmee hun gasten goed te kunnen informeren. Daarnaast ontstonden er gezamenlijke 'arrangementen' als gevolg van de cursussen.

IVN stimuleert duurzaam initiatief via Duurzame Dinsdag

Duurzame Dinsdag vraagt aandacht voor innovatieve duurzame ideeën uit de samenleving. In 2016 vond op de eerste dinsdag van september voor de 17e keer Duurzame Dinsdag plaats, een bijzondere bijeenkomst die door IVN in samenwerking met een groot aantal andere maatschappelijke organisaties en bedrijven wordt georganiseerd.

Organisatieontwikkeling in 2016

GROEI

In 2016 heeft IVN een volgende stap gezet naar een 'ondernemende maatschappelijke organisatie'. Daarvoor zijn de volgende 4 thema's benoemd, waarbij voor ieder thema een 'product-markt-manager' is benoemd:

- I. Kind & Natuur:
Ieder kind wordt geraakt door het wonder van de natuur waarbij aantoonbaar is dat kinderen lekkerder in hun vel komen te zitten en ze voor de natuur willen zorgen;
- II. Natuur in de stad / Groen Dichterbij:
Mensen voelen zich betrokken bij natuur omdat ze samenwerken aan het vergroenen van de eigen omgeving. Dit vindt plaats in tuinen, in wijken, op schoolpleinen en bij zorginstellingen.
- III. Natuur & Recreatie
Nederlanders ontspannen en te recreëren in de vrije natuur. Alle recreatieondernemers in de natuur worden gestimuleerd om mensen te inspireren met natuurbeleving en natuureducatie;
- IV. Natuur & Gezondheid
Natuur wordt gezien als een belangrijke bondgenoot voor het welzijn en herstel van mensen. Zorginstellingen vinden het vanzelfsprekend 'natuur' een plek te geven in hun inrichting en programma's;

Financiën

De financiële ontwikkelingen in 2016 geven vertrouwen: de begrote opbrengsten werden overschreden, ondanks overheden die zuinig met de middelen om moeten gaan waardoor veel organisaties op het gebied van Natuur- en Milieueducatie het financieel lastig hebben. De samenvoeging met Veldwerk Nederland en een negatief exploitatieresultaat hebben in 2016 geleid tot een daling van de continuïteitsreserve.

Begroting 2017

We voorzien in 2017 een verdere stijging van de opbrengsten en een herstel van het resultaat. Ook financieel is het merkbaar dat onze thema's rondom het verbinden van mens en natuur resoneren in de samenleving, zodat de baten op peil kunnen blijven. Samengevat verwachten wij voor 2017 de volgende uitkomsten:

Baten	€ 10,5 mln.
Personeelslasten	€ 8,3 mln.
Overige bedrijfslasten	€ 2,0 mln.
Resultaat (na toevoeging bestemmingsreserve Veldwerk Nederland)	€ 0,2 mln.
Verwachte continuïteitsreserve ultimo 2017	€ 1,5 mln.
Continuïteitsreserve in percentage van loonkosten	18%
Verwachte bezetting ultimo 2017 in FTE's	111

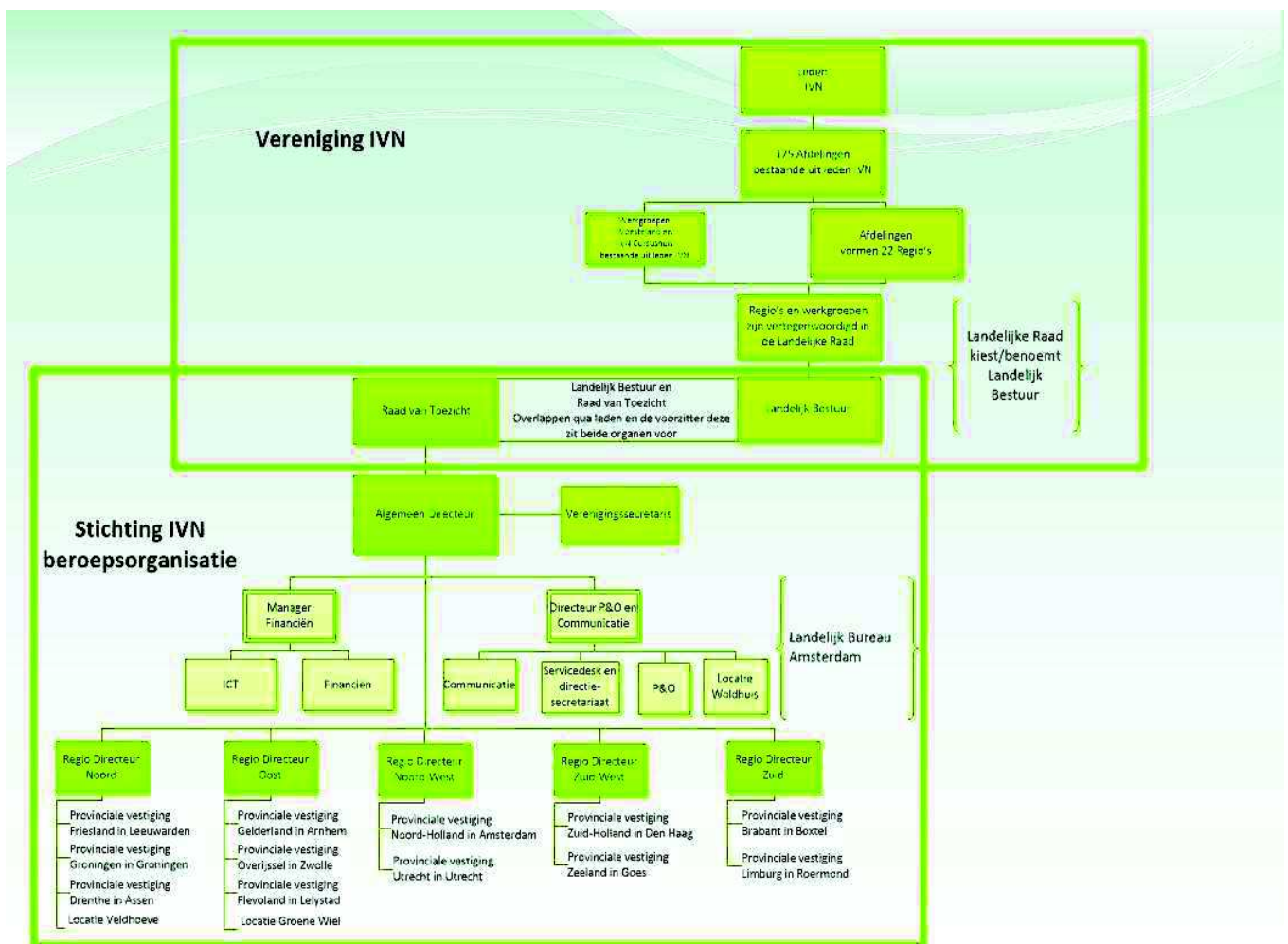
2. Organisatie & Bestuur

2.1 Stichting IVN

De geschiedenis van IVN gaat terug tot 1939. Het huidige IVN is ontstaan in 1960. In 2000 is besloten om een splitsing te maken tussen de vrijwilligers- en de beroepsorganisatie. Hiervoor is Stichting IVN opgericht met als doel om de vereniging en haar vrijwilligers te ondersteunen en projecten binnen de doelstelling van de vereniging te realiseren. De organisatie IVN bestaat vandaag de dag dan ook uit vereniging IVN en stichting IVN.

Stichting IVN

In Stichting IVN zijn de beroepskrachten werkzaam. Deze medewerkers zijn verdeeld over vijf regio's, en werken vanuit twaalf provinciale vestigingen, drie Veldwerk-locaties en een landelijk kantoor in Amsterdam. Zij ondersteunen de vrijwilligers en voeren projecten uit zoveel mogelijk in samenwerking met de vrijwilligers. De Raad van Bestuur van Stichting IVN wordt gevormd door Jelle de Jong in de functie van algemeen directeur. Het toezicht op de gang van zaken binnen IVN wordt gehouden door de Raad van Toezicht. Het organogram van stichting IVN is als volgt:

Vereniging IVN

De vereniging IVN kent ultimo 2016 ruim 24.000 leden en donateurs, waarvan een groot aantal ook actief betrokken is als vrijwilliger. De leden zijn georganiseerd in 170 lokale afdelingen verspreid over heel Nederland. Onze vrijwilligers organiseren lokaal cursussen, natuurexcursies, wandelingen, jeugdactiviteiten en zijn vaak actief in natuurbeheer. Door die educatieve activiteiten van onze lokale afdelingen maken grote aantallen mensen via IVN kennis met de natuur.

De vereniging kent een Landelijke Raad en een Landelijk Bestuur. Het Landelijk Bestuur van de Vereniging bestond ultimo 2016 uit 9 leden. De voorzitter van het bestuur is Kees de Ruiter. De overige leden waren: Job van den Assem, Rolf Boersma, Jan Hermans, Arie de Koning, Max Leerentveld, Herman de Meijer, Sandra Norder en Nynke Runia. De meeste leden komen voort uit de vereniging, maar er zijn ook enkele zetels gereserveerd voor deskundigen op persoonlijke titel. De voorzitter van het Landelijk Bestuur is ook de voorzitter van de Raad van Toezicht van Stichting IVN. De bestuursleden worden benoemd door de Landelijke Raad.

De Landelijke Raad is 'het verenigingsparlement' van IVN. De Landelijke Raad bestaat uit 20 leden, die elk een regio vertegenwoordigen. De 20 regio's zijn samengesteld uit gemiddeld 8 tot 12 afdelingen. Tevens zijn enkele landelijke werkgroepen in de Raad vertegenwoordigd. De Landelijke Raad kwam in 2016 viermaal bijeen, ze stelt de begroting, het jaarplan en de jaarrekening vast. De voorzitter van het Landelijk Bestuur zit de vergaderingen van de Landelijke Raad voor.

Innovatie en Duurzaamheid BV te Utrecht

Stichting IVN heeft een belang van 80% in Innovatie en Duurzaamheid BV, handelend onder de naam SME Advies. Het doel van SME advies is om op een innovatieve wijze een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een duurzame samenleving. De Hak Van Nispen tot Pannerden is algemeen directeur, waarop toezicht wordt gehouden door de Raad van Commissarissen. Deze raad bestaat per ultimo 2016 uit Chris Hofkamp, Jelle de Jong en Jan Bakker.

2.2 Medewerkers

Het percentage ziekteverzuim lag met ca. 4% iets boven 2015, dat is niet verontrustend maar vraagt wel voortdurende aandacht. Er is veel aandacht uitgegaan naar de medewerkers die wat langer uit de roulatie waren.

Vanaf 2015 heeft IVN persoonlijke groei en ontwikkeling van medewerkers nog meer een vaste plek gegeven in het beleid van de organisatie, en in 2016 zijn de persoonlijke groeitrajecten verder doorgevoerd. De trajecten die medewerkers volgen zijn uiteenlopend en van persoonlijke tot professionele ontwikkeling. Om de groeikaders vast te houden en medewerkers te blijven stimuleren is het onderwerp "Groei & Ontwikkeling" vast opgenomen in de jaargesprekkencyclus. Per medewerker is jaarlijks een vast budget beschikbaar. Er is een stijgende lijn te zien in medewerkers die dit budget ook inzetten.

Salarisontwikkeling

De CAO Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening is per 17 december 2015 vernieuwd, deze loopt tot en met 31 maart 2017. Per 1 juni 2016 is, net zoals per 1 december 2015, het salaris verhoogd met 1%. In juni 2016 heeft een eenmalige uitkering van € 87,50 plaatsgevonden. Ook is in deze CAO bepaald dat werknemers bij ontslag recht hebben op een transitievergoeding in plaats van de wachtgeldregeling die voorheen gold.

Samenstelling personeel

In 2016 zijn er bij Stichting IVN 45 nieuwe medewerkers bijgekomen, daarvan waren 16 medewerkers afkomstig van de Veldwerk-organisatie, en hebben 20 medewerkers de organisatie verlaten. IVN is dus groeiende en heeft op 31 december 2016 in personen 124 medewerkers in dienst (eind 2015 nog 99), in FTE's waren dit 101 medewerkers (eind 2015 nog 78). Het gemiddeld aantal dienstjaren is redelijk stabiel gebleven op 6,7 jaar eind 2016 (6,5 jaar per eind 2015).

Opvallend binnen IVN is dat er relatief veel vrouwelijke medewerkers zijn: 66% van onze medewerkers is vrouw, 34% is man. Het gemiddelde parttimepercentage voor vrouwen is 79%, voor mannen is dit 90%. De gemiddelde leeftijd van de medewerkers is 43 jaar.

Ondernemingsraad

Stichting IVN kent een ondernemingsraad welke ultimo 2016 bestond uit de volgende personen: Marieke Ankoné (voorzitter), Jörgen de Bruin, Vasco Dangeli, Stephen Labib, Jeffrey Raymakers en Brenda de Schipper.

2.3 Directie

Algemeen directeur van Stichting IVN is sinds 2009 de heer Jelle de Jong. De taken en de bevoegdheden van de directeur zijn vastgelegd in de statuten en het directiestatuut. Het managementteam bestond per 31 december 2016 uit de volgende personen:

Jelle de Jong	Algemeen Directeur
Erik Ackerman	Directeur P&O en Communicatie
Ron Schaasberg	Manager Financiën & ICT
Mark Tuit	Regiodirecteur Friesland, Groningen en Drenthe
Joline de Weerd	Regiodirecteur Overijssel, Gelderland en Flevoland
Petra Schut	Regiodirecteur Noord Holland en Utrecht
Daphne Teeling	Regiodirecteur Zuid Holland en Zeeland
Piet Duizer	Regiodirecteur Noord Brabant en Limburg

Nevenfuncties de heer De Jong

- Bestuurslid Stichting GroenGelinkt

Beloning

Sinds 2005 heeft Goede Doelen Nederland een beloningsregeling voor directeuren. Deze regeling is gebaseerd op de - door de commissie Wijffels opgestelde - Code Goed Bestuur voor goede doelen. Goede Doelen Nederland heeft dit opgenomen in de adviesregeling "Beloning directeuren Goede Doelen" welke criteria geeft om de zwaarte van de directiefunctie te wegen en komt zo tot normen voor maximale inkomens. De Raad van Toezicht heeft met deze criteria de directiefunctie gewogen op 465 punten. Daarbij hoort voor 2016 een maximale beloning van € 129.559 (inclusief vakantiegeld maar exclusief sociale lasten). De directeur wordt bij stichting IVN beloond volgens de CAO Welzijn en blijft daarmee onder het maximum.

Functioneren

In het kader van de rol van de Raad van Toezicht als werkgever heeft de voorzitter van de Raad samen met een lid van de Raad van Toezicht functioneringsgesprekken gevoerd met de algemeen directeur.

2.4 Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid van de Raad van Bestuur en de algemene gang van zaken in de organisatie. De Raad van Toezicht staat de Raad van Bestuur met advies terzijde. De taken en bevoegdheden van de Raad van Toezicht zijn vastgelegd in de statuten.

Samenstelling

In 2016 zijn vanuit de Veldwerk-organisatie Riyan Van den Born, Loes Phoelich en Bram van Dijk toegetreden tot de Raad. Gedurende 2016 werd de Raad van Toezicht gevormd door 9 personen, in overeenstemming met het door de Raad gewenste aantal leden.

In december 2016 is Max Leerentveld afgetreden. Wij danken hem ook op deze plaats voor zijn waardevolle inzet en ingebrachte expertise in de Raad van Toezicht in de afgelopen jaren.

De vrouw-man verhouding van de raad is 4 dames en 4 heren. Statutair zijn 3 leden van de Raad van Toezicht lid van het bestuur van de vereniging IVN, dit betreft Jan Hermans en Kees De Ruiter, en er is 1 vacature. Kees De Ruiter is tevens voorzitter van het landelijk bestuur van de vereniging IVN.

Functies en nevenfuncties Raad van Toezicht

Ultimo 2016 bestaat de Raad van toezicht van de Stichting IVN uit de volgende personen:

Naam: Ryan van den Born
Rol: Lid
Aftredend per: 30 juni 2019
Herbenoembaar: Ja
Functie: Assistent-professor Radboud University
Nevenfuncties: Geen

Naam: Louisa van den Broek
Rol: Lid
Aftredend per: 18 mei 2017
Herbenoembaar: Ja
Functie: Company secretary Royal DSM
Nevenfuncties: Geen

Naam: Bram van Dijk
Rol: Lid
Aftredend per: 30 juni 2019
Herbenoembaar: Ja
Nevenfuncties: Geen

Naam: José Hendriksen
Rol: Lid
Aftredend per: 16 december 2018
Herbenoembaar: Ja
Functie: Directeur Stimulansz
Nevenfuncties: Bestuurslid FEE International
 Lid RvC Sité Woondiensten

Naam: Jan Hermans
Rol: Lid
Aftredend per: 22 mei 2017
Herbenoembaar: Ja
Nevenfuncties: Bestuurslid en plv. voorzitter vereniging IVN
 Lid ledenraad Rabobank Land van Cuijk/Maasduinen
 Lid ledenraad Vogelbescherming
 Voorzitter Volksuniversiteit Venray
 Voorzitter rekenkamercommissie in de gemeenten Heumen

Naam: Han Mouton
Rol: Lid en voorzitter auditcommissie
Aftredend per: 18 mei 2017
Herbenoembaar: Ja
Functie: Financieel directeur Amsterdam Arena
Nevenfuncties: Geen

Naam: Loes Phoelich
Rol: Lid
Aftredend per: 30 juni 2019
Herbenoembaar: Ja
Functie: Bestuurs- en communicatieadviseur provincie Gelderland
Nevenfuncties: Geen

Naam: Kees de Ruiter
Rol: Voorzitter
Aftredend per: 18 mei 2017
Herbenoembaar: Ja
Nevenfuncties: Voorzitter Vereniging IVN
 Voorzitter Spiegelgroep Waalweelde
 Voorzitter platform Wolven in Nederland
 Bestuurslid van Vrienden van het Openluchtmuseum

Benoeming

Nieuwe leden worden benoemd door de Raad van Toezicht. De leden worden benoemd voor een periode van drie jaar. Leden van de Raad van Toezicht kunnen eenmaal worden herbenoemd.

Beloning

Leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging.

Functioneren

Er vindt jaarlijks een zelfevaluatie van de Raad van Toezicht plaats over de taakinvulling op de drie punten waarop de Raad van Toezicht een rol heeft namelijk het controleren van, de werkgeversrol en het klankbord voor de Raad van Bestuur.

Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht in is 2016 vier maal bijeengekomen. De vergaderingen vonden plaats in aanwezigheid van de Algemeen directeur, de directeur Communicatie en P&O en de manager Financiën & ICT. Belangrijke onderwerpen in 2016 waren de integratie van de Veldwerk-organisatie binnen IVN, het meerjarenplan 2017-2021, de samenwerking tussen de beroeps- en de vrijwilligersorganisatie en de financiële gang van zaken.

De Raad van Toezicht heeft begin 2016 een aantal domeinen bepaald en tijdens de vergaderingen besproken te weten:

- Verbinding tussen Vereniging en Stichting;
- Financiën;
- Maatschappelijke impact;
- Strategie.

Verder is er voortdurende aandacht in de vergaderingen voor management en organisatie. Naast deze vergaderingen heeft evenals vorig jaar de bijeenkomst "24 uur in de natuur" plaatsgevonden met het Management Team, en het landelijk bestuur van de Vereniging IVN.

De auditcommissie heeft in 2016 viermaal vergaderd met de Algemeen directeur, de directeur en de manager Financiën & ICT waarvan eenmaal in aanwezigheid van de onafhankelijke accountant. In de voorjaarsvergadering is de jaarrekening 2015 besproken en het accountantsverslag. De aanbevelingen in het accountantsverslag zijn grotendeels opgevolgd. In de najaarsvergadering is er aandacht besteed aan de prognose 2016 en de begroting 2017. Verder hebben de fusie met Veldwerk Nederland en de ontwikkelingen bij dochtermaatschappij SME Advies de aandacht van de auditcommissie gehad.

2.5 Verantwoordingsverklaring

Een van de eisen die het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) stelt aan organisaties die het CBF-keur voor kansspelbegunstigden voeren, is dat de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht een gezamenlijke verantwoordingsverklaring opnemen in het jaarverslag. In de verantwoordingsverklaring onderschrijven beide raden dat:

- de functie toezicht houden duidelijk is gescheiden van de functie besturen dan wel uitvoeren;
- de organisatie haar middelen optimaal besteedt zodat effectief en efficiënt gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstelling;
- de organisatie streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

Stichting IVN onderschrijft deze principes en in deze verantwoordingsverklaring wordt beschreven op welke manier IVN invulling geeft aan deze principes.

Besturen en toezicht houden

Bij stichting IVN is de vaststelling en uitvoering van het beleid gescheiden van het toezicht op de organisatie. Deze scheiding is geregeld door een statutenwijziging op 24 juni 2008 waarbij de taken en bevoegdheden van de Raad van Bestuur (Uitvoering) en de Raad van Toezicht (Toezichthouder) zijn vastgelegd.

De Raad van Bestuur wordt gevormd door de statutair (algemeen) directeur. Hij heeft tot taak het besturen van de Stichting in de meest ruime zin, dit met inachtneming van de bevoegdheden van de Raad van Bestuur die statutair zijn bepaald. Deze bepalingen waarborgen het onderscheid tussen besturen en toezicht houden.

De algemeen directeur geeft leiding aan een managementteam van 7 personen bestaande uit vijf regiodirecteuren, de manager Financiën & ICT en de directeur P&O & Communicatie. In dit team is alle benodigde expertise aanwezig om de organisatie te besturen. Het functioneren van de algemeen directeur wordt jaarlijks geëvalueerd door de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht vergadert minimaal vier maal per jaar gezamenlijk met de algemeen directeur en minimaal een ander lid van het management team ter bespreking van het gevoerde en in de toekomst te voeren beleid. De Raad van Toezicht verleent jaarlijks de goedkeuring aan het inhoudelijk jaarverslag en het financieel jaarverslag met bijbehorende accountantsverklaring. Het jaarplan en de begroting worden vastgesteld in de Raad van Toezicht. Hierdoor is de Raad van Toezicht adequaat in staat haar toezichhoudende functie te vervullen.

De Raad van Toezicht beoordeelt jaarlijks tijdens de zelfevaluatie of de juiste expertises in de Raad van Toezicht vertegenwoordigd zijn. De adviserende rol van de RvT komt tot uitdrukking in de mogelijkheid, gevraagd of ongevraagd het bestuur te adviseren op belangrijke beleidsuitgangspunten.

De jaarrekening van Stichting IVN wordt jaarlijks gecontroleerd door het CBF en een onafhankelijke registeraccountant.

Optimaliseren effectiviteit en efficiency

Als onderdeel van het opmaken van de jaarrekening wordt er ieder jaar een meerjarenbegroting opgesteld en vastgesteld door de Raad van Toezicht. Door de vaststelling van de daaruit voortvloeiende jaarplannen en begrotingen houdt de Raad van Toezicht op de ontwikkeling van de statutair vastgestelde doelstellingen van stichting IVN. In het meerjarenbeleidsplan staan richtinggevende doelstellingen geformuleerd. In de jaarlijkse werkplannen worden projectdoelstellingen geformuleerd. Deze worden vervolgens omgezet in individuele werkplannen per medewerker.

De effectiviteit van de uitgevoerde opdrachten wordt beoordeeld door de opdrachtgevers. De belangrijkste opdrachtgevers zijn het Rijk en de Provincies.

Het intern monitoren en evalueren van de uitvoering van processen en activiteiten vindt plaats door een kritische beoordeling van een maandelijkse managementrapportage en het jaarverslag.

Het managementteam volgt en evalueert de uitvoering door medewerkers met behulp van de beoordelingscyclus zoals beschreven in het plannings- en beoordelingshandboek van IVN. De administratieve organisatie en interne controle worden jaarlijks in het kader van de accountantscontrole geëvalueerd en waar nodig door stichting IVN geactualiseerd.

Optimaliseren omgang met belanghebbenden

Stichting IVN streeft naar een open dialoog met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in vrijwilligers, medewerkers, particulieren, bedrijven, overheden, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen.

De inhoud en kwaliteit van de verstrekte informatie wordt door de leidinggevenden gewaarborgd. Voor het stroomlijnen en optimaliseren van de externe communicatie zijn de taken op het gebied van communicatie en websitebeheer ondergebracht bij een centrale afdeling Communicatie. Belangrijke informatiestukken worden in het managementteam besproken en vastgesteld.

De specifieke doelgroepen worden geïnformeerd met diverse communicatiemiddelen zoals het IVN magazine Mens en Natuur, het jaarverslag, de website, persberichten en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden. Het beleid is erop gericht om relaties met belanghebbenden te optimaliseren door hun gericht te informeren, bijvoorbeeld over natuur- en milieubelangen en de activiteiten van stichting en vereniging IVN en de besteding van de ontvangen gelden.

Door de vrijwilligersafdelingen vinden verschillende uitingen plaats gericht op de relevante doelgroep zoals publicaties, overleggen met overheden, deelname aan netwerken en overlegorganen. Hiermee worden honderdduizenden mensen per jaar bereikt. Vrijwilligers worden betrokken via bijvoorbeeld het kwartaalblad Mens en Natuur, de website, folders en brochures. Daarnaast kunnen vrijwilligers zich voor allerlei vragen wenden tot de IVN servicedesk welke op één telefoonnummer en één e-mailadres bereikbaar zijn. Tijdens de IVN Ledendag bestaat de mogelijkheid tot uitwisseling van gegevens en ervaringen van belanghebbenden.

3. Financieel beleid

3.1 Algemeen

Continuïteitsreserve

De richtlijn Reserves Goede Doelen van Goede Doelen Nederland stelt dat de continuïteitsreserve niet meer mag bedragen dan anderhalf keer de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Stichting IVN hanteert de verhouding tussen de reserve en de jaarlijkse personeelskosten als uitgangspunt voor de bepaling van de norm. De Raad van Toezicht van stichting IVN heeft in 2012 de norm voor de continuïteitsreserve bepaald op 33%. Deze norm is vastgesteld op basis van een risico-inschatting en benchmarkgegevens met als doel om gedurende 4 maanden de salarissen door te kunnen betalen in een situatie van volledige insolventie. Deze norm is passend binnen de richtlijn van Goede Doelen Nederland.

Management informatie

Stichting IVN stelt jaarlijks een jaarplan en een jaarbegroting op. Zowel het jaarplan als de jaarbegroting worden door de Raad van Toezicht beoordeeld en vastgesteld.

Gedurende het jaar worden de inkomsten en de bestedingen aan de doelstellingen bewaakt door middel van managementinformatie. De maandelijkse financiële rapportage geeft inzicht in de ontwikkeling van de baten en lasten ten opzichte van het budget. De rapportage wordt in ieder geval iedere vergadering van de Raad van Toezicht besproken en indien nodig frequenter.

Onafhankelijke accountant

Gedurende het jaar toetst een onafhankelijke accountant de administratieve organisatie in het kader van de jaarrekeningcontrole. Zowel de wijze waarop deze is opgezet als de werking ervan. Verder vindt er tussentijds een interim controle plaats. Aan het einde van het jaar wordt de jaarrekening door de onafhankelijke accountant gecontroleerd.

Audit commissie

Stichting IVN heeft sinds 2012 een auditcommissie conform de richtlijnen en eisen van het CBF. Deze auditcommissie bestaat uit 2 leden van de Raad van Toezicht. Deze commissie is verantwoordelijk voor het toezicht op de inrichting en de werking van de administratieve organisatie, de naleving van de relevante wet- en regelgeving, de financiële informatieverschaffing en het financiële beleid. De commissie vergadert jaarlijks minimaal 2 keer en voert jaarlijks een gesprek met de onafhankelijke accountant.

3.2 Bestuurlijke en financiële richtlijnen

ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instelling)

Zowel Stichting IVN als Vereniging IVN beschikken over de ANBI status. De doelstellingen en feitelijke werkzaamheden zijn voor meer dan 90% gericht op het algemeen belang. Door deze status kunnen erfenissen en schenkingen belastingvrij ontvangen worden. Hierdoor komen deze volledig ten goede aan de doelstelling van IVN. Donateurs kunnen hierdoor ook hun giften, onder bepaalde voorwaarden, als gift opnemen op hun aangifte inkomstenbelasting.

Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF)

Het Centraal Bureau Fondsenwerving is een toezichhoudende organisatie voor alle goede doelen in Nederland. Het CBF ziet toe op het bestuur en het beleid van goede doelen. Om in aanmerking te komen voor het keurmerk wordt de manier waarop gelden verkregen worden beoordeeld, de manier waarop de gelden worden uitgegeven en tenslotte de wijze waarop verslaglegging wordt uitgebracht. Het IVN voldoet aan de gestelde eisen als grote goede doelen organisatie en voert het CBF-keur voor kansspel begunstigen.

3.3 Samenvatting financiële resultaten

Stichting IVN heeft in 2016 een negatief exploitatiesaldo behaald, in 2015 was dit saldo positief. De baten bedroegen in 2016 € 10,8 miljoen waarvan € 10,6 miljoen is besteed aan de doelstelling van IVN. Samengevat zijn de baten en lasten als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000	2016 <i>realisatie</i>	2016 <i>begroting</i>	2015 <i>realisatie</i>
Totale baten	10.801	9.174	9.911
Besteed aan doelstelling	10.622	8.476	8.946
Beheer & Administratie	384	450	391
Werving van baten	92	50	68
Aandeel derden in resultaat	-5	-	15
Mutatie reserve Veldwerk	-165	-	165
Toevoeging aan continuïteitsreserve	-126	198	326

Tabel 1: geconsolideerde staat van baten en lasten

Baten

De totale baten zijn in 2016 gestegen ten opzichte van 2015. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de overname van de Veldwerk activiteiten en anderzijds door autonome groei. Van de Nationale Postcode Loterij ontving Stichting IVN reeds in 2015 naast de reguliere bijdrage van € 1,35 miljoen een bijdrage voor het project Grijs Groen en Gelukkig. Deze extra bijdrage ad. ca. € 2 miljoen wordt besteed in de periode 2015-2017. De baten en lasten voor dit project worden naar rato van de voortgang opgenomen in de staat van baten en lasten. De reguliere subsidies vanuit de provincies zijn gedaald ten opzichte van 2015, hetgeen al voorzien was in de begroting.

Bedragen x € 1.000	2016 <i>Realisatie</i>	2016 <i>Begroting</i>	2015 <i>realisatie</i>
Baten uit acties van derden	1.369	1.350	1.461
Subsidies provincies regulier	2.031	2.031	2.220
Subsidie EZ Nationale Parken	1.000	1.000	1.000
Overige subsidies overheden*	3.935	2.923	2.448
Baten eigen fondsenwerving	672	240	238
Overige baten *	1.625	1.630	2.032
Mutatie onderhanden werk	169	-	512
Totale baten	10.801	9.174	9.911

Tabel 2: overzicht geconsolideerde baten

- * In deze gerealiseerde bedragen zijn materiële lasten begrepen die niet in de begroting zijn opgenomen.

Lasten besteed aan doelstellingen

De verhouding tussen de lasten besteed aan de doelstellingen is in 2016 op geconsolideerd niveau uitgekomen op 98% (ten opzichte van 90% in 2015). De bestedingen van SME Advies zijn niet naar de verschillende doelstellingen verdeeld maar separaat als doelstelling opgenomen. Het bestedingspercentage van de lasten aan de doelstelling ten opzichte van de totale lasten bedraagt 96%, ten opzichte van 95% in 2015.

Bedragen x € 1.000	2016 <i>realisatie</i>	2016 <i>Begroting</i>	2015 <i>realisatie</i>
Vrijwilligers	2.646	1.965	2.546
Nationale Parken	2.024	1.736	2.010
Onderwijsinstellingen	1.878	1.182	431
Beroepskrachten	1.386	1.189	1.535
Overige doelstellingen	1.948	1.672	1.678
Besteed door SME Advies	740	732	766
Totale baten besteed aan doelstelling *	10.622	8.476	8.946

Tabel 3: overzicht besteding aan doelstellingen

- * In deze gerealiseerde bedragen zijn materiële lasten begrepen die niet in de begroting zijn opgenomen.

Werving baten

Zowel de Stichting als de Vereniging IVN zijn actief op het gebied van werving van baten onder bedrijven en particulieren. Medio 2016 is de aandacht voor hiervoor verder gestructureerd door het aantrekken van een medewerker fondsenwerving. De verhouding tussen lasten en baten voor eigen fondsenwerving is in 2016 hierdoor gedaald naar 14% (in 2015 was dit 29%). Deze activiteiten zullen in 2017 verder worden uitgebouwd met een verdere verbetering als doel.

Beheer & Administratie

De kosten van beheer en administratie refereren aan de kosten voor de algemene bedrijfsvoering. Het betreft met name de kosten voor aansturing van de organisatie en administratievoering die niet direct aan projecten kunnen worden toegerekend. Deze lasten worden berekend door per medewerker een inschatting te maken van de tijd die aan deze taken wordt besteed. Deze lasten bedroegen in 2016 € 384.000 en zijn daarmee ten opzichte van 2015 zowel nominaal als procentueel gedaald. Relatief gezien zijn de lasten met een percentage van 3,6% (in 2015: 3,9%) eveneens binnen de door de Raad van Toezicht gestelde norm van 6%.

Resultaat

Het boekjaar 2016 is met een negatief resultaat van € 291.000 afgesloten, ten opzichte van € 491.000 positief in 2015. Het daarin begrepen resultaat van de Vereniging IVN is € 57.000 negatief ten opzichte van € 54.000 positief in 2015.

Een deel van het geconsolideerde resultaat wordt veroorzaakt door lasten waarvoor in 2015 een bestemmingsreserve is getroffen, voor dit effect genormaliseerd kan het resultaat 2016 als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	2016 <i>realisatie</i>	2016 <i>begroting</i>	2015 <i>realisatie</i>
Geconsolideerd resultaat	-291	198	491
Fusiekosten Veldwerk	165	165	-165
Genormaliseerd resultaat	-126	363	326

Tabel 4: genormaliseerd resultaat

3.4 Begroting 2017

De begroting voor 2017 is in de vergadering van december 2016 door de Raad van Toezicht vastgesteld. De begroting is gebaseerd op reeds toegezegde baten voor 2017 aangevuld met ramingen van de verwachte baten. Aan de andere kant is een begroting gemaakt van de personele kosten, op basis van de personele bezettingen de salarisontwikkelingen in 2017, en de overige exploitatiekosten.

Op basis van deze begroting wordt een resultaat van ca. € 273.000 verwacht in 2017, ten opzichte van € 291.000 (negatief) in 2016. Daarbij moet aangetekend worden dat van het resultaat van 2016 een deel ad. € 165.000 besteed is aan de kosten samenhangende met de overname van Veldwerk.

Bedragen x € 1.000	2017 <i>begroting</i>	2016 <i>realisatie</i>	2016 <i>begroting</i>
Baten			
Aandeel in actie van derden (NPL)	1.350	1.369	1.350
Subsidies Provincies regulier	1.853	2.031	2.031
Subsidie EZ inzake Nationale Parken	1.000	1.000	1.000
Overige subsidies overheden	3.695	3.935	2.923
Baten eigen fondsenwerving	250	672	240
Overige baten	2.214	1.625	1.630
Mutatie onderhanden werk	-	169	-
Totale baten	10.112	10.801	9.174
Lasten			
Vrijwilligers	2.205	2.646	1.965
Nationale Parken	1.687	2.024	1.736
Onderwijsinstellingen	1.551	1.878	1.182
Beroepskrachten	1.154	1.386	1.189
Overige doelstellingen	1.623	1.948	1.672
Besteed door SME	1.119	740	732
Totale bestedingen aan doelstelling	9.339	10.622	8.476
Beheer en administratie	450	384	450
Kosten eigen fondsenwerving	50	92	50
Aandeel derden	-	-5	-
Totale lasten	9.839	11.092	8.976
Resultaat	+273	-291	+198

Tabel 5: begroting 2017

4. Jaarrekening

4.1 Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2016 (na resultaatbestemming)

Bedragen in euro's	ref	31 december 2016	31 december 2015
ACTIVA			
Materiële vaste activa	<i>a</i>	737.252	195.361
Voorraden	<i>b</i>	121.791	58.648
Onderhanden werk	<i>c</i>	446.518	263.877
Vorderingen en overlopende activa			
Subsidies overheden	<i>d</i>	978.966	553.778
Debiteuren en overige subsidies	<i>e</i>	876.237	712.285
Vennootschapsbelasting		8.776	8.776
Overige vorderingen		178.265	282.744
		2.042.244	1.557.583
Liquide middelen	<i>f</i>	2.575.101	4.116.851
Totaal		5.922.906	6.192.320
PASSIVA			
Eigen vermogen			
Continuïteitsreserve	<i>g</i>	1.093.594	1.467.825
Reserves Vereniging IVN	<i>h</i>	231.513	288.896
Bestemmingsreserve Veldwerk	<i>i</i>	0	165.000
		1.325.107	1.921.721
Aandeel derden			
SME Advies	<i>j</i>	14.695	20.051
Voorzieningen			
Onderhoud gebouwen	<i>k</i>	112.772	-
Langlopende schulden			
Kredietinstellingen	<i>l</i>	401.331	-
Lening Van Dijk Nijkamp Stichting	<i>m</i>	-	50.000
		401.331	50.000
Kortlopende schulden			
Belastingen en pensioenen	<i>n</i>	417.338	398.179
Crediteuren		458.002	511.978
Vooruitontvangen subsidies		2.670.324	2.863.229
Nog te besteden baten uit acties van derden		58.692	77.176
Overige schulden en overlopende passiva	<i>o</i>	464.645	349.986
		4.069.001	4.200.548
Totaal		5.922.906	6.192.320

Geconsolideerde staat van baten en lasten 2016

Bedragen in euro's	ref	2016 realisatie	2016* begroting	2015 realisatie
Baten				
Baten uit acties van derden (NPL)	a	1.368.484	1.350.000	1.460.875
Subsidie Provincies regulier	b	2.031.356	2.031.000	2.220.228
Subsidie ministerie EZ inzake Nationale Parken	c	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Overige subsidies overheden	d	3.935.151	2.923.222	2.447.502
Baten eigen fondsenwerving	e	672.099	-	238.065
Overige baten	f	1.624.966	1.774.968	2.031.850
Mutatie onderhanden werk personeel		169.427	-	512.523
Totaal baten		10.801.483	9.079.190	9.911.043
Lasten				
<i>Besteed aan doelstellingen</i>				
Vrijwilligers		2.646.368	1.941.173	2.546.144
Nationale Parken		2.023.688	1.715.175	2.010.403
Onderwijsinstellingen		1.878.135	1.167.310	431.088
Beroepskrachten		1.385.652	1.174.408	1.535.139
Overige doelstellingen		1.948.308	1.651.287	1.667.689
Besteed door SME		740.057	707.000	755.639
Totaal besteed aan doelstellingen		10.622.209	8.356.354	8.946.102
Beheer en administratie	g	383.994	450.000	390.825
Werving baten		91.875	-	67.840
Aandeel derden in resultaat		-5.495	-	15.672
Vennootschapsbelasting	h	-	-	-
Totaal lasten		11.092.583	8.806.354	9.420.439
Saldo baten en lasten		-291.100	272.836	490.604
<i>Voorstel bestemming saldo baten en lasten:</i>				
Onttrekking resp. toevoeging bestemmingsreserve Veldwerk		-165.000	-165.000	165.000
Onttrekking resp. toevoeging reserve vereniging IVN		-57.383	-	54.185
Onttrekking resp. toevoeging continuïteitsreserve		-68.717	437.836	271.419
Saldo baten en lasten		-291.100	272.836	490.604
Bestedingspercentage baten		98,3%	92,0%	90,3%
Percentage beheer & administratie		3,6%	5,0%	3,9%

Kasstroomoverzicht 2016

Bedragen in euro's	2016	2015
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat	-291.100	490.604
Afschrijvingen	154.044	79.034
Overname reserve Veldwerk Nederland	-305.514	-
Toename voorzieningen	112.772	-
	-329.798	569.638
Af- resp. toename aandeel derden	-5.356	15.667
Bruto kasstroom uit operationele activiteiten	-335.154	585.305
Toename voorraden	-63.143	-24.759
Toename onderhanden werk	-182.641	-140.528
Toename vorderingen en overlopende activa	-484.661	290.655
Toename kortlopende schulden	-131.547	1.423.957
<i>Verandering in werkkapitaal</i>	-861.992	1.549.325
Kasstroom uit operationele activiteiten	-1.197.145	2.134.630
Investeringen in materiële vast activa	-275.466	-60.621
Overname materiële vaste activa Veldwerk	-420.469	-
Bruto kasstroom uit investeringsactiviteiten	-695.935	-60.621
Aflossing langlopende schulden	-50.000	-50.000
Overname langlopende schulden Veldwerk	401.330	-
Bruto kasstroom uit financieringsactiviteiten	351.330	-50.000
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	-1.541.750	2.024.009
Liquide middelen per 1 januari	4.116.851	2.092.842
Liquide middelen per 31 december	2.575.101	4.116.851
Toename (+) / afname (-) geldmiddelen	-1.541.750	2.024.009

Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten

Algemene toelichting

De Stichting IVN is gevestigd te Amsterdam en bij de Kamer van Koophandel geregistreerd onder nummer 34147938. In de geconsolideerde jaarrekening van Stichting IVN zijn de cijfers van Vereniging IVN, gevestigd te Amsterdam, en Innovatie en Duurzaamheid B.V. (handelsnaam SME Advies), gevestigd te Utrecht, en Stichting Veldwerk Nederland volgens de integrale consolidatietechniek geconsolideerd.

De doelstelling van SME Advies is om op innovatieve wijze bij te dragen aan de ontwikkeling van een duurzame samenleving met name vanuit sociaal-ecologisch perspectief. De doelstelling van IVN is om ertoe bij te dragen dat de bevolking zich bewust wordt van de relaties tussen de mens, zijn cultuur en de levende en niet-levende omgeving.

De doelstelling van Stichting Veldwerk Nederland is om een duurzame leefstijl door verbondenheid tussen de mens en zijn leefomgeving te bevorderen. Daarvoor worden aansprekende educatieve activiteiten georganiseerd gebaseerd op enerzijds wetenschappelijke kennis en praktijkervaring en anderzijds beleven en zelf-ontdekkend leren. De activiteiten en medewerkers van Stichting Veldwerk Nederland zijn in 2016 overgegaan naar Stichting IVN. In 2017 zullen de beide stichtingen fuseren.

De activiteiten van Stichting IVN, Vereniging IVN en SME advies bestonden uit het uitvoeren van projecten rondom NME en duurzaamheid. Het betreffen zowel educatieve projecten, bewustwordingscampagnes als uitvoerende educatieve taken.

De directeur van SME Advies is de heer Hak van Nispen tot Pannerden. SME Advies kent een raad van commissarissen die is samengesteld uit mevrouw Chris Hofkamp, de heer Jelle de Jong en de heer Ab Engelsman.

Vereniging IVN kent een landelijk bestuur bestaande uit maximaal negen personen. Ultimo 2016 bestaat het bestuur uit de volgende 8 personen: Kees de Ruiten, Max Leerenveld, Jan Hermans, Sandra Norder, Arie de Koning, Herman de Meijer, Job van den Assem en Nynke Runia. Vereniging IVN kent daarnaast een landelijke raad bestaande uit vertegenwoordiging van de diverse regio's met IVN afdelingen.

De stichting en de vereniging zijn met elkaar verbonden doordat de voorzitter van de Raad van Toezicht en de voorzitter van het bestuur van de vereniging dezelfde persoon zijn. Daarnaast hebben twee leden van het bestuur van de vereniging tevens zitting in de Raad van Toezicht van de stichting. De stichting heeft daarnaast het eigendom van 80% van de aandelen van SME Advies. Op basis van deze relaties dienen de cijfers van stichting IVN, Vereniging IVN en SME Advies geconsolideerd te worden. Afdelingen van Vereniging IVN zijn volledig autonoom. De enige mogelijkheid van Vereniging IVN om invloed uit te oefenen om het beleid is door middel van beëindiging van het lidmaatschap van een lid en door statutenwijzigingen tegen te houden. De afdelingen van Vereniging IVN worden dan ook niet meegeconsolideerd.

De Stichting IVN is houder van het CBF-keur, in zijn hoedanigheid als kansspelbegunstigde. De jaarrekening van stichting IVN over 2016 is derhalve opgesteld volgens de Richtlijn Jaarverslaggeving Fondsenwervende Instellingen (RJ 650) en de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. De jaarrekening is opgesteld in euro's en wordt vergeleken met de door het bestuur vastgestelde begroting 2016 en de realisatie 2015.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van rente zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de Raad van Bestuur van Stichting IVN zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat de directie schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. Voorzover niet anders aangegeven zijn alle bedragen vermeld in € 1.

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

b Grondslagen van waardering

Algemeen

Voorzover onderstaand niet anders is aangegeven worden activa en passiva gewaardeerd op verkrijgingsprijs of nominale waarde.

Consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepaling van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijn voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs onder aftrek van lineair berekende afschrijvingen gebaseerd op de economische levensduur. Bij de waardering van de materiële vaste activa wordt jaarlijks beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor duurzame waardeverminderingen.

Financiële activa

Deelnemingen zijn volgens de intrinsieke waardemethode gewaardeerd. Indien noodzakelijk is een aandeel derden opgenomen.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs rekening houdend met eventuele incurrantheid. Indien de verwachting is dat de opbrengstwaarde lager is dan de historische kostprijs wordt de waardering hierop aangepast.

Onderhanden projecten

Hieronder zijn de bestede uren en materiële lasten van onderhanden projecten per 31 december 2016 opgenomen. Het betreft het saldo van gerealiseerde projectlasten en reeds gedeclareerde baten. Een voorziening is gevormd voor een aantal projecten waarvan de verwachting is dat bij afronding de lasten hoger zullen zijn dan de baten. Indien de reeds gedeclareerde baten hoger zijn dan de lasten is het saldo opgenomen onder vooruitontvangen subsidies.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kassaldi en banktegoeden. De waardering vindt plaats tegen nominale waarde.

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve dient als buffer om verplichtingen na te kunnen komen in financieel moeilijkere tijden. Jaarlijks wordt de continuïteitsreserve verhoogd met een deel van het batig saldo danwel wordt een eventueel negatief saldo hierop in mindering gebracht.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. Voor voorzienbare verliezen op onderhanden projecten wordt een voorziening getroffen die wordt opgenomen onder het onderhanden werk. Ten behoeve van de reorganisatie is een voorziening opgenomen op basis van overeenkomsten. Deze is opgenomen onder kortlopende schulden.

c Grondslagen van resultaatbepaling*Algemeen*

Het resultaat wordt bepaald als verschil tussen de aan het boekjaar toegerekende baten en lasten. De lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord zodra deze voorzienbaar zijn.

Opbrengstverantwoording

De baten omvat de opbrengsten uit levering van goederen en diensten en gerealiseerde projectopbrengsten uit hoofde van onderhanden projecten onder aftrek van over de omzet geheven belastingen.

Aandeel in acties van derden (NPL)

De reguliere uitkeringen welke voortvloeien uit de opbrengst van de Nationale Postcode Loterij worden als baten verantwoord in het jaar waarin deze uitkeringen worden ontvangen. Eventuele eenmalige uitkeringen van de Nationale Postcode Loterij worden evenredig met de gemaakte kosten in het betreffende jaar als baten verantwoord.

Baten uit subsidies en overige projectbaten

Baten en lasten van projecten worden in de exploitatie opgenomen in het jaar van afronding van het project. Projectverliezen worden genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Kosten beheer en administratie

De kosten van beheer en administratie worden berekend conform VFI-Richtlijnen. Stichting IVN hanteert een norm van 6 % voor de kosten beheer en administratie.

Personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten.

Pensioenen

De pensioenregeling welke van toepassing is voor medewerkers van Stichting IVN is verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

Afschrijvingskosten worden separaat opgenomen in de winst- en verliesrekening. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Onderhanden projecten

De projectopbrengsten en projectkosten worden conform de algemene resultaatbepalingen vastgesteld in de periode waarover gerapporteerd wordt.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houden met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Belastingen

Stichting IVN en Vereniging IVN zijn vrijgesteld van vennootschapbelasting. SME Advies is wel vennootschapbelasting plichtig. De belasting over het resultaat van SME Advies wordt berekend volgens de geldende fiscale regels.

Toelichting op de geconsolideerde balans

a Materiële vaste activa

	Verbouwing	Inventaris	Automatisering	Transport	Totaal
Stand per 1 januari 2016					
Verkrijgingsprijs	27.400	271.348	681.646	25.179	1.005.573
Overname Veldwerk	650.982	-	-	-	650.982
	<u>678.382</u>	<u>271.348</u>	<u>681.646</u>	<u>25.179</u>	<u>1.656.555</u>
Cumulatieve afschrijving	-21.014	-178.380	-602.005	-8.813	-810.212
Overname Veldwerk	-230.513	-	-	-	-230.513
	<u>-251.527</u>	<u>-178.380</u>	<u>-602.005</u>	<u>-8.813</u>	<u>-1.040.725</u>
Boekwaarde per 1 januari 2016	6.386	92.968	79.641	16.366	615.830
Mutaties					
Investerings	12.033	78.865	184.568	-	275.466
Afschrijvingen	-35.099	-58.205	-55.704	-5.036	-154.044
	<u>-16.680</u>	<u>113.628</u>	<u>208.505</u>	<u>11.330</u>	<u>737.252</u>
Boekwaarde per 31 december 2016	-16.680	113.628	208.505	11.330	737.252
Stand per 31 december 2016					
Verkrijgingsprijs	690.415	350.213	866.214	25.179	1.932.021
Cumulatieve afschrijving	-286.626	-236.585	-657.709	-13.849	-1.194.769
	<u>403.789</u>	<u>113.628</u>	<u>208.505</u>	<u>11.330</u>	<u>737.252</u>
Boekwaarde per 31 december 2016	403.789	113.628	208.505	11.330	737.252
Afschrijvingspercentages	0-10%	20%	20%	20%	

De gebouwen zijn aangewend ten behoeve van de doelstelling, de overige materiële vaste activa ten behoeve van de algemene bedrijfsvoering. De WOZ waarde van de gebouwen bedraagt € 938.000.

b Voorraden

Betreft de voorraad promotiemateriaal van Vereniging IVN.

c Onderhanden werk

	31-12-2016	31-12-2015
Personele kosten	358.943	282.501
Materiële kosten	134.089	37.283
Voorziening projectverliezen	-46.514	-55.907
	<u>446.518</u>	<u>263.877</u>

Dit betreft de ultimo boekjaar onderhanden projecten (hierna OHW), waarvan de bestede uren en kosten hoger zijn dan de reeds ontvangen opbrengsten. Het betreft in totaal 28 projecten. Het overige OHW betreft projecten waarbij meer opbrengsten zijn ontvangen dan de bestede uren en kosten. Dit zijn 75 projecten en het saldo hiervan is verantwoord onder de kortlopende schulden als vooruitontvangens subsidies.

d Subsidies overheden

Nog te ontvangen subsidies overheden	978.966	568.778
Voorziening subsidies overheden	-	-15.000
	<u>978.966</u>	<u>553.778</u>

Deze vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

e Debiteuren en overige subsidies

Openstaande debiteuren	876.237	736.285
Voorziening debiteuren	-	-24.000
	<u>876.237</u>	<u>712.285</u>

f Liquide middelen

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

g	Continuïteitsreserve	2016	2015
	Saldo per 1 januari	1.467.825	1.196.406
	Overname Stichting Veldwerk Nederland	-305.514	-
	Resultaatbestemming boekjaar	-68.717	271.419
	Saldo per 31 december	1.093.594	1.467.825

De continuïteitsreserve is, conform RJ 650, gevormd voor de dekking van risico's op korte termijn zodat IVN ook in de nabije toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Nominaal gezien wordt de reserve getoetst aan de CBF norm en mag deze maximaal 1,5 maal de uitvoeringskosten bedragen. Gerelateerd aan de personeelslasten over 2016 is de reserve uitgekomen op 12% (2015: 26%) op basis van de geconsolideerde cijfers. De streefnorm is voor IVN door de Raad van Toezicht gesteld op 33% van de personele lasten. Door de overname van de medewerkers en activiteiten van de Stichting Veldwerk Nederland is er sprake van een incidentele verlaging van de continuïteitsreserve ad. € 306.000. De stille reserve in de gebouwen is daarbij niet meegenomen omdat de omvang daarvan niet bekend is.

h	Reserves vereniging IVN	31-12-2016	31-12-2015
	Saldo per 1 januari	288.896	234.711
	Toevoeging vanuit staat van baten en lasten	-57.383	54.185
	Saldo per 31 december	231.513	288.896

De reserves van de Vereniging IVN betreft het totaal eigen vermogen van de landelijke vereniging. De regionale afdelingen in het land zijn volledig autonoom en zijn derhalve niet opgenomen in de jaarrekening van Vereniging IVN. Het resultaat over het boekjaar 2016 wordt toegevoegd aan de reserves van de vereniging.

i	Bestemmingsreserve Veldwerk		
	Saldo per 1 januari	165.000	-
	Toevoeging vanuit staat van baten en lasten	-165.000	165.000
	Saldo per 31 december	0	165.000

Een deel van het resultaat over 2016 van IVN is bestemd voor de integratiekosten van de fusie met Stichting Veldwerk Nederland. Deze bestemmingsreserve zal gedurende 2016 worden besteed.

j	Aandeel derden		
	Saldo per 1 januari	20.051	4.384
	20% van resultaat boekjaar	-5.356	15.667
	Saldo per 31 december	14.695	20.051

Dit betreft het aandeel derden ad. 20% in de deelneming in SME Advies.

k	Voorzieningen		
	Overname van Veldwerk per 1 januari	121.475	-
	Onttrokken in boekjaar	-61.696	-
	Toegevoegd in boekjaar	52.993	-
	Saldo per 31 december	112.772	-

Dit betreft een voorziening voor het groot onderhoud aan de gebouwen.

I Kredietinstellingen	31-12-2016	31-12-2015
Triodosbank inzake Orvelte	170.200	-
Triodosbank inzake Wageningen	231.131	-
	<u>401.331</u>	<u>-</u>

De lening inzake Orvelte betreft een in 2006 verstrekte hypothecaire lening ad. € 370.000. De aflossing bedraagt € 14.800 per jaar, en de rente is 2% (2015: 5,1%), vast tot 1 januari 2019. Door de bank is een hypotheek gevestigd op het gebouw te Orvelte. De restschuld met een looptijd > 1 jaar bedraagt € 155.400. De restschuld met een looptijd > 1 jaar bedraagt € 96.200.

De lening inzake Wageningen betreft een in 2008 verstrekte hypothecaire lening op basis van annuïteiten ad. € 468.200. Het rentepercentage is gelijk aan de 10 jaars IRS met een opslag van 1,0%, ofwel 5,9%, vast tot 1 augustus 2018. Door de bank is een hypotheek gevestigd op het gebouw te Wageningen.

m Lening Van Dijk Nijkamp Stichting	2016	2015
Saldo per 1 januari	50.000	100.000
Mutatie boekjaar	-50.000	-50.000
	<u>-</u>	<u>50.000</u>

Ultimo 2008 is door de Van Dijk Nijkamp Stichting een 5-jarige renteloze lening aan stichting IVN van € 500.000. Op 31 december 2012 is € 300.000 kwijtgescholden en het overige deel ad. € 200.000 omgezet in een rentedragende lening, met een jaarlijkse aflossing ad € 50.000 vanaf 1 mei 2016. De aflossingsverplichting voor het komende jaar is onder kortlopende schulden opgenomen. De rente bedraagt 0,5% boven het rentetarief op de vermogensbeheerrekening van ABN AMRO Bank en wordt jaarlijks per 31 december betaald. De lening heeft een looptijd korter dan 5 jaar.

n Belastingen en pensioenen		
Loonheffingen	399.944	310.899
Pensioenpremie	3.130	25.325
Omzetbelasting	14.264	61.955
	<u>417.338</u>	<u>398.179</u>

o Overige schulden en overlopende passiva		
Vakantiedagen	200.621	156.060
Aflossingsverplichtingen	-	50.000
Groeibudget	65.741	56.888
Overige	198.283	87.038
	<u>464.645</u>	<u>349.986</u>

De kosten reorganisatie & sociaal plan betreffen de kosten inzake de beëindiging van dienstverbanden van medewerkers.

n Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurovereenkomsten

Stichting IVN heeft meerdere huurcontracten voor totaal € 20.030 per maand voor huisvesting, waarvan voor €5.917 per maand de huurcontracten langer lopen dan 12 maanden en korter dan 60 maanden. De verplichting voor 2016 bedraagt € 178.675. Ten behoeve van de huurcontracten zijn bankgaranties afgegeven voor € 7.487. Ten behoeve van lease van printers loopt een verplichting van € 343 per maand. De verplichting voor 2016 bedraagt €4.119, het deel dat langer loopt dan 12 maanden bedraagt € 15.789.

Op grond van een beschikking van de belastingdienst van 17 maart 2006 is er met ingang van 15 juni 2005 sprake van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting tussen SME Advies en Stichting IVN.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

a Baten uit acties van derden (NPL)	2016	2016	2015
	Realisatie	Begroting	Realisatie
Jaarlijkse bijdrage Nationale Postcode Loterij (NPL)	1.350.000	1.350.000	1.350.000
Bestede baten aan Groen Dichterbij	18.484	-	110.875
	1.368.484	1.350.000	1.460.875

Tussen de NV Nationale Postcode Loterij en het IVN is in 1996 een overeenkomst gesloten, waarin is bepaald dat het IVN als beneficiënt zal delen in de opbrengst van de loterij. Deze overeenkomst is in 2016 verlengd tot en met 2021. De besteding van de jaarlijkse bijdrage van de NPL wordt in bijlage 1 toegelicht.

b Subsidie Provincies regulier

Dit betreft de Provinciale subsidies die ten behoeve van de regionale activiteiten jaarlijks worden toegekend. De verdeling van deze subsidies wordt in bijlage 2 toegelicht. De overige subsidies die door Provincies zijn toegekend zijn opgenomen onder de "overige subsidies overheden".

c Subsidie ministerie EZ inzake Nationale Parken

Dit betreft de subsidie van het ministerie van Economische Zaken die ten behoeve van onze activiteiten in de Nationale Parken jaarlijks wordt toegekend. De besteding van deze subsidie wordt in bijlage 3 toegelicht.

d Overige subsidies overheden	2016	2016	2015
	Realisatie	Begroting	Realisatie
Projectsubsidies provincies	1.357.763	1.008.613	1.195.296
Subsidies gemeenten	708.593	526.377	618.709
Baten Nationale Parken	101.262	75.222	240.077
Subsidies landelijke overheden	-	-	155.020
Overige subsidies overheden	1.767.533	1.313.010	238.400
	3.935.151	2.923.222	2.447.502

e Baten uit eigen fondsenwerving	2016	2015
	Contributies leden via afdelingen	156.436
Contributies leden via landelijke incasso	51.599	37.543
Giften en schenkingen particulier	14.568	2.042
Giften en schenkingen bedrijven	449.496	61.505
Totaal	672.099	238.065

f Overige baten	2016	2015
Baten SME Advies	690.725	855.595
Overige baten	934.241	1.176.255
Totaal	1.624.966	2.031.850

g Kosten beheer & administratie

Bij het opstellen van de jaarrekening worden de bepalingen van RJ 650 toegepast omdat IVN als fondsenwervende instelling onder de werking van deze richtlijn valt. De richtlijn schrijft voor dat inzicht wordt gegeven in de bestedingen van de organisatie aan de doelstelling en aan kosten van Beheer & Administratie alsmede Fondsenwerving.

In verband hiermee is per functiegroep beoordeeld in welke mate er aan deze verschillende categorieën tijd wordt besteed. Daaruit is onderstaande verdeling voortgekomen:

Urenbesteding	<i>Doelstelling</i>	<i>Kosten eigen</i>	
		<i>Beheer & administratie</i>	<i>fondsenwerving</i>
Management & Directie	75%	5%	5%
Projectmanagement	100%	0%	0%
Officemanagement	75%	25%	0%
Communicatie	100%	0%	0%
Fondsenwerving	0%	0%	100%
Financiën, ICT, P&O	50%	50%	0%

In de kostenverdeelstaat worden de direct en indirect toerekenbare kosten toegewezen aan de doelstelling, Beheer & Administratie en Fondsenwerving. De direct toewijsbare kosten voor de doelstelling zijn alle materiële kosten voor de projecten. De niet direct toerekenbare kosten worden op basis van de relatieve urenbesteding per categorie toegerekend aan de drie categorieën, zoals weergegeven in onderstaand overzicht:

Besteding	Vrijwilligers	Nationale Parken	Onderwijsinstellingen	Beroepskrachten	Overig	SME Advies	Totaal
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>							
Salarissen en sociale lasten	1.349	1.192	1.194	816	1.148	515	6.214
Pensioenlasten	112	99	68	68	95	5	447
Overige personeelskosten	145	128	125	87	123	40	648
Afschrijvingen	18	16	39	11	15	6	105
Huisvestingskosten	88	78	106	53	75	31	431
Kantoor en algemene kosten	152	134	91	92	129	38	636
Directe kosten	809	386	263	264	372	143	2.237
Financiële baten en lasten	-4	-3	18	-2	-3	-3	3
Bijzondere baten en lasten	-24	-22	-15	-15	-22	-	-98
Totaal	2.645	2.008	1.889	1.374	1.932	775	10.623

Besteding <i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Doelstelling	Fondsen- werving	Beheer & administratie	2016 realisatie	2015 realisatie
Salarissen en sociale lasten	6.214	54	229	6.497	5.182
Pensioenlasten	447	4	18	469	399
Overige personeelskosten	648	6	24	678	637
Afschrijvingen	105	1	3	109	79
Huisvestingskosten	431	4	15	450	320
Kantoor en algemene kosten	636	6	25	667	479
Directe kosten	2.237	18	73	2.328	2.360
Financiële baten en lasten	3	0	-1	2	-47
Bijzondere baten en lasten	-98	-1	-4	-103	-5
Totaal	10.623	92	382	11.097	9.405

De kosten van Beheer & Administratie gerelateerd aan de totale kosten is voor 2016 uitgekomen op 3,4% (2015: 4%). Belangrijke oorzaak daarvan is de toename van de omvang van de organisatie en het gegeven dat in toenemende mate directe assistentie voor de beheersing van projecten noodzakelijk is. Daarmee is de doelstelling om onder de norm van 6% te blijven ruimschoots behaald.

h Vennootschapsbelasting

Belastbaar bedrag SME Advies	2016
Resultaat voor belasting SME Advies	-27.475
Belastbaar bedrag	-27.475

Over dit negatieve resultaat is geen vennootschapsbelasting verschuldigd, het bedrag wordt toegevoegd aan de compensabele verliezen.

i Bestuur en Directie

Het bestuur van Stichting IVN wordt gevormd door de Algemeen Directeur. De dagelijkse leiding is tevens in handen van een managementteam.

Algemeen directeur: Jelle de Jong
Functie: Algemeen Directeur

Dienstverband	2016	2015
Aard (looptijd)	onbepaald	onbepaald
uren	36	36
part-time percentage	100%	100%
periode	1/1-31/12	1/1-31/12
Bezoldiging	2016	2015
Jaarinkomen		
salaris	90.949	89.670
vakantiegeld	7.269	7.174
eindejaarsuitkering	8.145	8.338
Totaal jaarinkomen	106.363	105.182

Aan de directeur zijn geen leningen of voorschotten verstrekt.

De adviesregeling "Beloning directeuren Goede Doelen" geeft criteria om de zwaarte van de directiefunctie te wegen en komt zo tot normen voor maximale jaarinkomens. Op basis van deze criteria wordt de directiefunctie gewogen op 465 punten, waarbij voor 2016 een maximaal totaal jaarinkomen (exclusief sociale en pensioenlasten) van € 124.233 hoort.

De directeur wordt beloond volgens de CAO Welzijn en blijft daarmee ruim onder het maximum.

Verantwoording Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Bij de samenstelling van de in deze paragraaf opgenomen verantwoording uit hoofde van de WNT zijn de Beleidsregels toepassing WNT d.d. 26 februari 2016, inclusief de wijziging van 12 maart 2016, van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als uitgangspunt gehanteerd.

Verantwoording bezoldiging	2016	2015
Aard (looptijd)	onbepaald	onbepaald
uren	36	36
part-time percentage	100%	100%
periode	1/1-31/12	1/1-31/12
Jaarinkomen	106.363	105.182
Beloningen betaalbaar op termijn	11.215	10.991
Totale bezoldiging:	117.578	116.173
Maximale bezoldiging WNT-norm	179.000	178.000

De raad van toezicht van stichting IVN ontvangt geen bezoldiging voor hun taken. Alleen de gemaakte onkosten worden vergoed. Er is geen sprake van belaste onkostenvergoedingen.

Vereniging IVN

Het bestuur van de Vereniging IVN heeft in 2016 geen bezoldiging ontvangen voor hun taken. Alleen de gemaakte onkosten zijn vergoed. Er is geen sprake van belaste onkostenvergoedingen.

4.2 Enkelvoudige Jaarrekening

Enkelvoudige balans per 31 december 2016 (na resultaatbestemming)

Bedragen in euro's	ref	31 december 2016	31 december 2015
ACTIVA			
Materiële vaste activa	a	330.445	177.706
Financiële vaste activa	b	58.247	80.227
Voorraden		95.968	-
Onderhanden werk	c		
Personele kosten		164.403	190.607
Materiële kosten		40.759	31.495
Voorziening projecten		-	-26.000
		205.162	196.102
Vorderingen			
Subsidies overheden	d	978.966	553.778
Debiteuren en overige subsidies	e	744.505	577.805
Vorderingen op groepsmaatschappijen	f	198.947	42.054
Overige vorderingen en overlopende activa		175.046	235.712
		2.097.464	1.409.349
Liquide middelen		1.989.351	3.576.616
Totaal		4.776.637	5.440.000
PASSIVA			
Eigen vermogen			
Continuïteitsreserve	g	1.315.999	1.467.825
Bestemmingsreserve Veldwerk	h	-	165.000
		1.315.999	1.632.825
Langlopende schulden			
Lening Van Dijk Nijkamp Stichting	i	-	50.000
Kortlopende schulden			
Crediteuren		387.765	467.315
Schulden aan groepsmaatschappijen	j	-	2.514
Belasting, sociale premies en pensioen	k	365.003	314.519
Vooruitontvangen subsidies	l	2.224.178	2.598.407
Nog te besteden baten uit acties van derden	m	58.692	77.176
Overige schulden en overlopende passiva	n	425.002	297.244
		3.460.640	3.757.175
Totaal		4.776.639	5.440.000

Enkelvoudige staat van baten en lasten 2016

Bedragen in euro's	ref	2016 Realisatie	2016 Begroting	2015 Realisatie
Baten				
Baten uit acties van derden (NPL)	a	1.368.484	1.350.000	1.460.875
Subsidie Provincies regulier	b	2.031.356	2.031.000	2.220.228
Subsidie ministerie EZ inzake Nationale Parken	c	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Overige subsidies overheden	d	3.935.151	2.923.222	2.447.502
Overige baten		1.298.713	1.007.968	1.027.517
Resultaat deelneming		-21.979	-	62.686
Mutatie onderhanden werk personeel		84.465	-	528.573
Totaal baten		9.696.190	8.312.190	8.747.381
<i>Besteed aan doelstellingen</i>				
Vrijwilligers		2.396.594	1.941.173	2.213.258
Nationale Parken		2.117.575	1.715.175	2.019.172
Onderwijsinstellingen		1.441.174	1.167.310	432.968
Beroepskrachten		1.449.938	1.174.408	1.541.835
Overig		2.038.698	1.651.287	1.674.963
Totaal besteed aan doelstellingen		9.443.979	7.649.354	7.882.196
Beheer en administratie	e	373.038	390.000	360.536
Werving baten		96.137	-	68.230
Totaal lasten		9.913.154	8.039.354	8.310.962
Saldo baten en lasten		-216.964	272.836	436.419
Onttrekking resp. toevoeging bestemmingsreserve Veldwerk		165.000	165.000	-165.000
Toevoeging continuïteitsreserve		-51.964	437.836	271.419
Bestedingspercentage lasten		97,4%	92,0%	90,1%
Percentage beheer & administratie		3,8%	4,9%	4,3%

Toelichting op de enkelvoudige balans

a Materiële vaste activa

	Verbouwing	Inventaris	ICT	Totaal
Stand per 1 januari 2016				
Aanschafwaarde	27.400	255.478	594.158	877.036
Cumulatieve afschrijving	-21.014	-162.510	-515.806	-699.330
Boekwaarde per 1 januari	6.386	92.968	78.352	177.706
Mutaties				
Investeringen	12.033	78.865	181.060	271.958
Afschrijvingen	6.383-	58.205-	54.631-	-119.219
Boekwaarde per 31 december	12.036	113.628	204.781	330.445
Stand per 31 december 2016				
Aanschafwaarde	39.433	334.343	775.218	1.148.994
Cumulatieve afschrijving	-27.397	-220.715	-570.437	-818.549
Boekwaarde per 31 december	12.036	113.628	204.781	330.445
Afschrijvingspercentages	5%	10%	20%	

b Financiële vaste activa

	2016	2015
Saldo per 1 januari	80.227	17.540
Resultaat lopend boekjaar	-21.980	62.687
Saldo per 31 december	58.247	80.227
Kostprijs deelneming	14.400	14.400
Resultaat vorige boekjaren	65.827	3.140
Resultaat lopend boekjaar	-21.980	62.687
Saldo per 31 december	58.247	80.227

Dit betreft een 80% belang in het aandelenkapitaal van Innovatie en Duurzaamheid B.V. (handelsnaam SME Advies).

c Onderhanden werk

Dit betreft de ultimo boekjaar onderhanden projecten (hierna OHW) van stichting IVN, waarvan de bestede uren en kosten hoger zijn dan de reeds ontvangen opbrengsten. Het overige OHW is verantwoord onder de kortlopende schulden.

d Subsidies overheden

	31-12-2016	31-12-2015
Vorderingen uit hoofde van subsidies van overheden	978.966	568.778
Voorziening subsidies overheden	-	-15.000
	978.966	553.778

Deze vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

e	Debiteuren en overige subsidies	31-12-2016	31-12-2015
	Vorderingen op debiteuren	744.505	601.805
	Voorziening debiteuren	-	24.000-
		<u>744.505</u>	<u>577.805</u>
f	Vorderingen op groepsmaatschappijen		
	Rekening-courant Vereniging IVN	98.893	42.054
	Rekening-courant Stichting Veldwerk Nederland	100.054	-
		<u>198.947</u>	<u>42.054</u>
g	Continuïteitsreserve	2016	2015
	Saldo per 1 januari	1.467.825	1.196.406
	Overname Stichting Veldwerk Nederland	-99.862	-
	Resultaatbestemming boekjaar	-51.964	271.419
	Saldo per 31 december	<u>1.315.999</u>	<u>1.467.825</u>
	De continuïteitsreserve is, conform RJ 650, gevormd voor de dekking van risico's op korte termijn en om te bevorderen dat IVN ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Nominaal gezien wordt de reserve getoetst aan de CBF norm en mag deze maximaal 1,5 maal de uitvoeringskosten bedragen. Gerelateerd aan de personeelslasten over 2016 is de reserve uitgekomen op 22% (2015: 32%) op basis van de enkelvoudige cijfers. De streefnorm is door de Raad van Toezicht van IVN gesteld op 33%.		
h	Reserve Veldwerk Nederland		
	Saldo per 1 januari	165.000	-
	Resultaatbestemming boekjaar	-165.000	165.000
	Saldo per 31 december	<u>-</u>	<u>165.000</u>
	Een deel van het resultaat over 2016 van IVN is bestemd voor de integratiekosten de overname van het personeel en deactiviteiten van de Stichting Veldwerk Nederland. Deze bestemingsreserve is gedurende 2016 besteed.		
i	Lening Van Dijk Nijkamp Stichting		
	Saldo per 1 januari	50.000	100.000
	Aflossing boekjaar	-50.000	-50.000
	Saldo per 31 december	<u>-</u>	<u>50.000</u>
	Ultimo 2008 is door de Van Dijk Nijkamp Stichting een 5-jarige renteloze lening aan stichting IVN verstrekt van €500.000. De jaarlijkse aflossing bedraagt € 50.000, de rente is 0,5% boven het rentetarief op de vermogensbeheerrekening van ABN AMRO Bank. De lening is in 2016 volledig afgelost.		
j	Schulden aan groepsmaatschappijen	31-12-2016	31-12-2015
	Innovatie en Duurzaamheid BV (SME Advies)	-	2.514
		<u>-</u>	<u>2.514</u>
k	Belasting, sociale premies en pensioen		
	Loonheffingen	385.403	288.177
	Pensioenpremie	3.130	10.879
	Omzetbelasting	-23.530	15.463
		<u>365.003</u>	<u>314.519</u>

	31-12-2016	31-12-2015
<i>l</i> Vooruitontvangen subsidies		
Subsidie Provincie regulier	16.807	264.088
Overige Projectsubsidies	2.207.371	2.334.319
	<u>2.224.178</u>	<u>2.598.407</u>
<i>m</i> Nog te besteden baten uit acties van derden	2016	2015
Saldo per 1 januari	77.176	188.051
Besteed boekjaar	-18.484	-110.875
Saldo per 31 december	<u>58.692</u>	<u>77.176</u>
<i>n</i> Overige schulden en overlopende passiva	31-12-2016	31-12-2015
Vakantiedagen	200.621	156.060
Aflossingsverplichtingen langlopend schulden	-	50.000
Groeibudget	65.741	56.888
Overige	158.640	34.296
	<u>425.002</u>	<u>297.244</u>
<i>n</i> Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen		

Huurovereenkomsten

Stichting IVN heeft meerdere huurcontracten voor totaal € 19.546 per maand voor huisvesting, waarvan voor € 11.812 per maand de huurcontracten langer lopen dan 12 maanden en korter dan 60 maanden. De verplichting voor 2017 bedraagt € 194.700.

Fiscale eenheid omzetbelasting

Op grond van een beschikking van de belastingdienst van 17 maart 2006 is er met ingang van 15 juni 2005 sprake van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting tussen SME Advies en de Stichting IVN. Daardoor is Stichting IVN aansprakelijk voor de schulden uit hoofde van omzetbelasting van de fiscale eenheid.

o Gebeurtenissen na balansdatum**Stichting Veldwerk Nederland**

In 2016 is besloten om de Stichting Veldwerk Nederland en Stichting IVN samen te voegen door middel van een juridische fusie. De effectuering hiervan zal plaatsvinden in 2017. Deze samenvoeging zal de positie van IVN in de markt versterken, de financiële gevolgen voor het vermogen en resultaat van Stichting IVN zijn reeds in de geconolideerde jaarrekening 2016 verwerkt.

Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten

a Baten uit acties van derden (NPL)

Bedragen in euro's	2016 Realisatie	2016 Begroting	2015 Realisatie
Jaarlijkse bijdrage Nationale Postcode Loterij (NPL)	1.350.000	1.350.000	1.350.000
Bestede baten aan Groen Dichterbij	18.484	-	110.875
	<u>1.368.484</u>	<u>1.350.000</u>	<u>1.460.875</u>

De besteding van de jaarlijkse bijdrage van de NPL wordt in bijlage 1 toegelicht.

b Subsidie Provincies regulier

Dit betreft de Provinciale subsidies die ten behoeve van de regionale activiteiten jaarlijks worden toegekend. De verdeling van deze subsidies wordt in bijlage 2 toegelicht. De overige subsidies die door Provincies zijn toegekend zijn opgenomen onder de "overige subsidies overheden".

c Subsidie ministerie EZ inzake Nationale Parken

Dit betreft de subsidie van het ministerie van Economische Zaken die ten behoeve van onze activiteiten in de Nationale Parken jaarlijks wordt toegekend. De besteding van deze subsidie wordt in bijlage 3 toegelicht.

d Overige subsidies overheden

Bedragen in euro's	2016 Realisatie	2016 Begroting	2015 Realisatie
Subsidies gemeenten	708.593	526.377	618.709
Projectsubsidies provincies	1.357.763	1.008.613	1.195.296
Baten Nationale Parken	101.262	75.222	240.077
Subsidies landelijke overheden	-	-	155.020
Overige subsidies overheden	1.767.533	1.313.010	238.400
	<u>3.935.151</u>	<u>2.923.222</u>	<u>2.447.502</u>

Stichting IVN heeft in 2016 een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Stichting Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU). Hierin voert IVN een deel uit van het kennisprogramma Duurzaam Door Utrecht in opdracht van de Provincie Utrecht. Het project loopt door in 2017 en derhalve zijn de in 2016 gerealiseerde bedragen opgenomen in de balans op de posten onderhanden werk en vooruit ontvangen subsidies.

Bedragen in euro's	2016 Realisatie	2016 Begroting	2015 Realisatie
Explore Your World Duurzaam Door, cofinanciering	10.000	10.000	-
Explore Your World Duurzaam Door, lasten	15.280	15.280	-
	<u>-5.280</u>	<u>-5.280</u>	<u>-</u>

e Kosten beheer & administratie

Bij het opstellen van de jaarrekening worden de bepalingen van RJ 650 toegepast omdat IVN als fondsenwervende instelling onder de werking van deze richtlijn valt. De richtlijn schrijft voor dat inzicht wordt gegeven in de bestedingen van de organisatie aan de doelstelling en aan kosten van Beheer & Administratie alsmede Fondsenwerving.

In verband hiermee is per functiegroep beoordeeld in welke mate er aan deze verschillende categorieën tijd wordt besteed. Daaruit is onderstaande verdeling voortgekomen:

Urenbesteding	<i>Doelstelling</i>	<i>Beheer & Administratie</i>	<i>Fondsenwerving</i>
Management & Directie	75%	5%	20%
Projectmanagement	100%	0%	0%
Officemanagement	75%	25%	0%
Communicatie	100%	0%	0%
Fondsenwerving	0%	0%	100%
Financiën, ICT, P&O	50%	50%	0%

In de kostenverdeelstaat worden de direct en indirect toerekenbare kosten toegewezen aan de doelstelling, Beheer & Administratie en Fondsenwerving. De direct toewijsbare kosten voor de doelstelling zijn alle materiële kosten voor de projecten. De niet direct toerekenbare kosten worden op basis van de relatieve urenbesteding per categorie toegerekend aan de drie categorieën, zoals weergegeven in onderstaand overzicht:

Besteding	Vrijwilligers	Nationale Parken	Onderwijs- instelling	Beroeps- krachten	Overig	Totaal
<i>Bedragen in euro's</i>						
Salarissen en sociale lasten	1.442.007	1.274.124	867.140	872.414	1.226.664	5.682.349
Pensioenlasten	112.053	99.008	67.382	67.792	95.320	441.555
Overige personeelskosten	153.910	135.991	92.553	93.115	130.926	606.495
Afschrijvingen	17.734	15.669	10.664	10.729	15.086	69.882
Huisvestingskosten	108.694	96.039	65.362	65.760	92.462	428.317
Kantoor en algemene kosten	151.520	133.880	91.116	91.670	128.893	597.079
Directe (materiële) kosten	438.629	387.562	263.766	265.370	373.126	1.728.453
Financiële baten en lasten	-3.512	-3.103	-2.112	-2.125	-2.988	-13.840
Bijzondere baten en lasten	-24.441	-21.595	-14.697	-14.787	-20.791	-96.311
Totaal	2.396.594	2.117.575	1.441.174	1.449.938	2.038.698	9.443.979

Besteding	Doelstelling	Fondsen- werving	administratie Administratie	2016 realisatie	2015 realisatie
Salarissen en sociale lasten	5.682.349	57.845	224.453	5.964.647	4.667.203
Pensioenlasten	441.555	4.495	17.441	463.491	377.498
Overige personeelskosten	606.495	6.174	23.957	636.626	631.535
Afschrijvingen	69.882	711	2.760	73.353	67.219
Huisvestingskosten	428.317	4.360	16.919	449.596	269.383
Kantoor en algemene kosten	597.079	6.078	23.585	626.742	443.671
Directe (materiële) kosten	1.728.453	17.595	68.274	1.814.322	1.899.187
Financiële baten en lasten	-13.840	-141	-547	-14.528	-38.247
Bijzondere baten en lasten	-96.311	-980	-3.804	-101.095	-6.487
Totaal	9.443.979	96.137	373.038	9.913.154	8.310.962

De kosten van Beheer & Administratie voor 2016 in relatie tot de totale kosten bedraagt 3,8 % (2015: 5,6%). Daarmee is de doelstelling om onder de norm van 6% te blijven ruimschoots gehaald.

4.3 Ondertekening

Amsterdam, mei 2017

Raad van Bestuur

Jelle de Jong

Raad van Toezicht

Kees de Ruiter

Riyan van den Born

Louisa van den Broek

Bram van Dijk

José Hendriksen

Jan Hermans

Han Mouton

Loes Phoelich

Origineel getekend door Jelle de Jong namens de Raad van Bestuur en Kees de Ruiter namens de Raad van Toezicht.

5. Overige gegevens

5.1 Resultaatbestemming

De Raad van Toezicht heeft de door de Raad van Bestuur voorgestelde resultaatbestemming zoals opgenomen in de jaarrekening goedgekeurd. De bestemming van het resultaat is als volgt:

	2016
<i>Onttrekking aan:</i>	
Continuïteitsreserve Stichting IVN	-68.719
Bestemmingsreserve Vereniging IVN	-57.383
Bestemmingsreserve Veldwerk Nederland	-165.000
Saldo baten en lasten	-291.102

Tabel: resultaatbestemming

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en Raad van Toezicht van Stichting IVN

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting IVN op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Richtlijn 650 'Fondsenwervende instellingen' van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 650) en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van Stichting IVN te Amsterdam ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Stichting IVN en dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening. De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016;
- de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is RJ 650 en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting IVN zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met RJ 650 en de bepalingen bij en krachtens de WNT; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Mededeling betreffende het bestuursverslag

Wij hebben het bestuursverslag gelezen teneinde van materieel belang zijnde inconsistenties, indien aanwezig, met de gecontroleerde jaarrekening te onderkennen. Op basis van het doorlezen van het bestuursverslag vermelden wij dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de informatie in de jaarrekening en dat het bestuursverslag alle informatie bevat die vereist is volgens RJ 650. Wij hebben geen controle- of beoordelingswerkzaamheden uitgevoerd op de informatie in het bestuursverslag.

Utrecht, mei 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. W.A. van Ginkel RA

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van Stichting IVN

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

1. Overzicht besteding aandeel in acties van derden
2. Overzicht reguliere subsidies provincies
3. Overzicht besteding subsidie Ministerie van Economische Zaken
4. Enkelvoudige balans 31 december 2016 Vereniging IVN
5. Enkelvoudige staat van baten en lasten 2016 Vereniging IVN
6. Toelichting op enkelvoudige balans en staat van baten en lasten van Vereniging IVN

4.3 Ondertekening

Amsterdam, mei 2017

Raad van Bestuur

Jelle de Jong

Raad van Toezicht

Kees de Ruiter

Riyan van den Born

Louisa van den Broek

Bram van Dijk

José Hendriksen

Jan Hermans

Han Mouton

Loes Phoelich

Origineel getekend door Jelle de Jong namens de Raad van Bestuur en Kees de Ruiter namens de Raad van Toezicht.

5. Overige gegevens

5.1 Resultaatbestemming

De Raad van Toezicht heeft de door de Raad van Bestuur voorgestelde resultaatbestemming zoals opgenomen in de jaarrekening goedgekeurd. De bestemming van het resultaat is als volgt:

	2016
<i>Onttrekking aan:</i>	
Continuïteitsreserve Stichting IVN	-68.719
Bestemmingsreserve Vereniging IVN	-57.383
Bestemmingsreserve Veldwerk Nederland	-165.000
Saldo baten en lasten	-291.102

Tabel: resultaatbestemming

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en Raad van Toezicht van Stichting IVN

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting IVN op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Richtlijn 650 'Fondsenwervende instellingen' van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 650) en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van Stichting IVN te Amsterdam ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Stichting IVN en dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening. De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016;
- de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is RJ 650 en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting IVN zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

RJ 650 en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag het bestuursverslag; Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ 650 is vereist.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Wij hebben het bestuursverslag gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of deze materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ 650.

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met RJ 650 en de bepalingen bij en krachtens de WNT; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Utrecht, juni 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. W.A. van Ginkel RA

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van Stichting IVN

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant (vervolg)

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

1. Overzicht besteding aandeel in acties van derden
2. Overzicht reguliere subsidies provincies
3. Overzicht besteding subsidie Ministerie van Economische Zaken
4. Enkelvoudige balans 31 december 2016 Vereniging IVN
5. Enkelvoudige staat van baten en lasten 2016 Vereniging IVN
6. Toelichting op enkelvoudige balans en staat van baten en lasten van Vereniging IVN

Bijlage 1**Overzicht besteding aandeel in acties van derden**

De reguliere bijdrage in 2016 verkregen van de Nationale Postcode Loterij is aan de volgende projecten en activiteiten besteed:

	2016	2015
Activiteiten voor IVN-leden	122.500	130.500
Verzekeringen	5.000	5.000
Ledendag	20.000	23.000
Mens en Natuur	67.500	70.000
Servicedesk	30.000	32.500
Activiteiten voor IVN-afdelingen	73.000	125.000
Ondersteuning PR lokaal	10.000	20.000
Ledenwerfacties	25.000	25.000
Promotieartikelen	3.000	10.000
Websupport en onderhoud	15.000	15.000
Webontwikkeling	5.000	15.000
Stuifmail en Ons IVN	5.000	10.000
Groei & beweging en samenwerking KNNV	10.000	30.000
Educatie activiteiten	168.000	113.000
Begeleiding en projecten regio's	21.000	20.000
Cursusontwikkeling	76.500	22.500
Woesteland	33.000	33.000
Duurzaamheid	7.500	7.500
Operatie Steenbreek	10.000	-
Natuur en gezondheid	12.500	-
Bereik- en impactmeting	7.500	-
Organisatie cursussen	-	15.000
GroenDichterbij en Tuinreservaten	-	10.000
Innovatie en overig	-	5.000
Externe zichtbaarheid	221.500	211.500
Pers en publiciteit	10.000	10.000
Netwerken en lobby	5.000	5.000
Campagne natuurontbijt	97.500	100.000
Webredactie	10.000	10.000
Interne coördinatie	7.500	7.500
Kosten Landelijk Bestuur	8.000	8.000
Ondersteuning Landelijk Bestuur	50.000	50.000
Kosten Landelijke Raad	7.500	7.500
Ondersteuning Landelijke Raad	13.500	13.500
Vernieuwing statuten	12.500	-
Kind en natuur programma	95.000	95.000
IVN Natuurouders	10.000	10.000
Scharrelkids - doorlopende campagne	62.500	30.000
Kosten fondsenwerving	15.000	20.000
Ondersteuning scholenwerk	7.500	-
Scharrelkids - slootjesdagen	-	35.000

Overzicht besteding aandeel in acties van derden (vervolg)

	2016	2015
Externe zichtbaarheid	670.000	675.000
Exploitatiebijdrage communicatie	330.000	330.000
Corporate middelen	20.000	25.000
Online communicatie-website	23.337	35.000
Campagnes	40.000	57.997
Fondsen- en ledenwerving	15.000	15.000
Regionale projecten	73.613	133.953
Crowdfunding	6.050	6.050
Productmanagement- en ontwikkeling	105.000	-
Kind van nature	4.000	-
Bereik- en impactmeting	14.000	-
Landelijke kosten	5.000	-
Modderdag	4.000	-
Marcom kind en natuur/natuur en gez.heid/duurz. Recreatie	30.000	-
Gastheerschap	-	25.000
Jongerenparticipatie	-	6.000
E-learning factuur Pynter ACF	-	6.050
Explootatie ACF inhuur derde	-	3.950
Programma GROEI*	-	11.000
Biowalking landelijk	-	20.000
Totaal	1.350.000	1.350.000

Bijlage 2

Overzicht reguliere subsidie provincies

In onderstaand overzicht staan de bedragen vermeld overeenkomstig de subsidieaanvragen en subsidiebeschikkingen voor reguliere jaarlijkse subsidies van de verschillende provincies.

	2016	2015
Provincie Drenthe	210.102	203.097
Provincie Flevoland	134.371	133.968
Provincie Fryslân	181.289	179.051
Provincie Gelderland	100.000	300.000
Provincie Groningen	115.100	116.700
Provincie Limburg	209.887	206.785
Provincie Noord-Brabant	168.118	168.105
Provincie Noord-Holland	178.000	178.000
Provincie Utrecht	170.000	188.000
Provincie Zeeland	234.375	216.422
Provincie Zuid-Holland	330.114	330.100
	2.031.356	2.220.228

Bijlage 3

Overzicht bestedingen subsidie Ministerie van Economische Zaken

In de kolom "Toezegging" zijn de bedragen vermeld overeenkomstig de aanvraag en de brief van het Ministerie van Economische Zaken van 16 maart 2016 (kenmerk DGAN-NB / 15181866, verplichtingnummer: 1300022258).

In de kolom "Besteed door IVN" zijn de werkelijke bestede en ingehuurde uren vermeld met de omrekening in geld tegen normtarieven.

	Toezegging	Besteed door IVN	
	euro	uren	euro
Lauwersmeer	70.250	795	70.223
Schiermonnikoog	39.251	159	14.660
Detachering Schiermonnikoog	-	440	25.176
De Alde Feanen	39.251	415	39.251
Drents-Friese Wold	56.907	597	56.937
Dwingelderveld	25.906	274	25.915
Drentsche Aa	70.252	797	71.464
Weerribben-Wieden	70.211	780	70.212
De Sallandse Heuvelrug	65.541	854	66.441
De Hoge Veluwe	39.251	415	39.250
Utrechtse Heuvelrug	34.541	366	34.333
Duinen van Texel	43.679	465	43.601
Zuid-Kennemerland	74.504	787	74.434
Oosterschelde	140.504	1661	140.556
De Biesbosch	34.541	357	34.521
De Loonse en Drunense Duinen	61.823	773	62.304
De Grootte Peel	36.196	422	36.907
De Maasduinen	36.196	395	36.338
De Meinweg	36.196	394	37.900
Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide	25.000	265	25.007
	1.000.000	11.411	1.005.430

Bijlage 4**Balans per 31 december 2016 Vereniging IVN**

Bedragen in euro's	ref	31 december 2016	31 december 2015
ACTIVA			
Voorraden	a	25.823	58.648
Onderhanden werk			
Personele kosten		89.233	34.788
Materiële kosten		<u>87.904</u>	<u>18.904</u>
		177.137	53.692
Vorderingen			
Subsidies		15.889	13.854
Overige vorderingen		<u>1.321</u>	<u>46.222</u>
		17.210	60.076
Liquide middelen		366.487	246.076
Totaal		<u>586.657</u>	<u>418.492</u>
PASSIVA			
Reserves			
Algemene reserve Vereniging IVN	b	191.045	230.656
Algemene reserve afdeling Woesteland	c	6.105	11.945
Bestemmingsreserve Scharrelkidsfonds	d	32.683	43.115
Bestemmingsreserve NGC-Brabant fonds	e	<u>1.680</u>	<u>3.180</u>
		231.513	288.896
Kortlopende schulden			
Crediteuren		44.688	43.404
Vooruitontvangen subsidies		210.550	43.168
Rekening courant Stichting IVN		98.893	42.054
Overige schulden		<u>1.013</u>	<u>970</u>
		355.144	129.596
Totaal		<u>586.657</u>	<u>418.492</u>

Bijlage 5

Staat van baten en lasten 2016 Vereniging IVN

Bedragen in euro's	ref	2016 Realisatie	2016 Begroting	2015 Realisatie
Baten				
Eigen fondsenwerving	f	244.453	309.000	238.065
Overige baten	g	70.714	30.000	158.618
Totaal baten		315.167	339.000	396.683
Lasten				
<i>Besteed aan doelstellingen</i>				
Vrijwilligers		372.550	339.000	342.498
Totaal lasten		372.550	339.000	342.498
Resultaat		-57.383	-	54.185
Bestedingsratio lasten		100,0%	100,0%	100,0%
Ratio beheer & administratie		0,0%	0,0%	0,0%
Resultaatbestemming				
Continuïteitsreserve vereniging IVN		-39.611		
Reserve vereniging Woesteland		-5.840		
Reserve Scharrelkidsfonds		-10.432		
Reserve NGC-Brabant fonds		-1.500		
Totaal		-57.383		

Bijlage 6

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten Vereniging IVN

Algemeen

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling voor de enkelvoudige jaarrekening van Vereniging IVN zijn gelijk aan die van de geconsolideerde jaarrekening van stichting IVN.

a Voorraden	<u>2016</u>	<u>2015</u>
Betreft voorraad promotiemateriaal tbv vrijwilligers		
Saldo per 1 januari	58.648	29.904
Mutatie (verkoop en inkoop) boekjaar	-32.825	28.744
Saldo per 31 december	<u>25.823</u>	<u>58.648</u>

b Reserve Vereniging IVN

Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

Saldo per 1 januari	230.656	183.953
Resultaatbestemming boekjaar	-39.611	46.703
Saldo per 31 december	<u>191.045</u>	<u>230.656</u>

Conform de richtlijn van het CBF rapporteren wij de continuïteitsreserve. Deze reserve van vereniging IVN laat zich echter lastig uitdrukken ten opzichte van de totale lasten. Daarom heeft de financiële commissie van de vereniging een vaste norm van € 200.000 bepaald. Ultimo 2016 is de reserve ruimschoots boven deze norm uitgekomen. Deze norm is overigens in overeenstemming met het beleid van het CBF, waarbij een maximale continuïteitsreserve van 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie wordt gehanteerd.

c Reserve afdeling Woesteland

Saldo per 1 januari	11.945	7.878
Baten	11.439	17.163
Lasten	-17.279	-13.096
Saldo per 31 december	<u>6.105</u>	<u>11.945</u>

Woesteland is de jongerenafdeling van vereniging IVN. Het is een werkgroep en dus onderdeel van de landelijke vereniging. Hiermee worden de financiële baten en lasten meegenomen in de jaarrekening van de vereniging.

d Reserve Scharrelkidsfonds

2016

2015

In 2013 heeft het landelijk bestuur van de vereniging besloten om een deel van de geworven baten uit fondsenwerving te reserveren in een fonds ten behoeve van projecten en activiteiten binnen het thema Kind & Natuur.

Saldo per 1 januari	43.115	38.985
Opbrengsten	6.068	15.755
Uitkeringen	-16.500	-11.625
Saldo per 31 december	32.683	43.115

e Reserve NGC-fonds Brabant

In 2013 heeft vereniging IVN het fonds Natuurgidsencursus Brabant opgenomen. De stichting die deze verantwoordelijkheid droeg heeft een plek hiervoor gezocht en gevonden bij vereniging IVN. Het fonds heeft tot doel om natuur- en milieueducatie in Brabant financieel te ondersteunen. In totaal is € 6.000 ontvangen en is er inmiddels € 2.165 uitgekeerd.

Saldo per 1 januari	3.180	3.895
Overige inkomsten	0	35
Uitkeringen NGC-fonds Brabant	-1.500	-750
Saldo per 31 december	1.680	3.180

f Baten uit eigen fondsenwerving

Contributies leden via afdelingen	156.436	136.975
Contributies leden via landelijke incasso	51.599	37.543
Giften en schenkingen particulier	14.568	2.042
Giften en schenkingen bedrijven	21.850	61.505
Totaal	244.453	238.065

g Overige baten

Opbrengsten winkel	14.212	44.514
Overige inkomsten	56.502	114.104
Totaal	70.714	158.618